Ortelii.

1602

DEORVM DEARVMQVE CAPITA,

Ex antiquis numiſmatibus
ABRAHAMI ORTELII
Geographi Regij collecta,

Et
Historica narratione illuſtrata

A
FRANCISCO SWEERTIO F.
Antuerpienſe.

ANTVERPIÆ,
Apud Ioannem Baptiſtam Vrintium.
ANNO cIↃ.IↃ.CII.

Cum gratia & Priuilegio.

APPROBATIO.

Hic liber antiquitates quaſi ab inferis reuocans nihil contra fidem, aut bonos mores continet. Quare ad multorum ingenia exercenda typis mandari poteſt. Scripſit & approbauit 8. Idu. Auguſ. Anno 1602.

Egbertus Spitholdius Canonicus
& Plebanus Antuerpienſis.

CLARISSIMIS VIRIS SENATORIIS D. NICOLAO ROCKOXIO, Equiti aurato, ET FRANCISCO SCHOTTO I. C.

Franciſcus Sweertius F.

S. D.

PRODIBVNT vobis auſpicibus, Viri Clariſsimi, DEORVM DEARVMQVE CAPITA, olim quidem ex ABRAHAMI ORTELI fel.mem. Geographorũ Principis ac ciuis noſtri muſeio in lucem data, ſed muta illa, & nullo alio verborum aut hiſtoriarum ſplendore colluſtrata; quod merito quiſpiam ægrè mecum ferre potuiſſet, qui loquentes picturas audire potiùs, quàm tacitã aliquam

 poëſim

poëſim vellet intueri. Quid facio? tam iuſto aliorum meoq; deſiderio facturus ſatis, quo primùm tempore licuit manum operi admoueo, elingues ſtatuas æri inciſas animo & prouoco ad loquendum. Audax conſilium, nec tamen irritum. En ſuam quæque, noſtro ſtudio, authorum ſubſidio, Genealogiam, naturam, in inuentione ſolertiam & cognomenta ediſſerit. Subiuncta eſt adhæc Mythologia, ne quid eſſet quod ab humanitatis ſtudioſo poſſet deſiderari; niſi fortè prolixiorem, ſui temporis quiſpiam nimium prodigus, commentarium & Fabularum expoſitionem efflagitet. Sed quid neceſſum fuit? An non factum ſatis, cùm ad fontes digitum intendi, in tanta præſertim diſcrepantium opinionum multitudine, vbi Græci à Latinis, & à ſe ipſis tam frequenter abeunt, diſsidentque? Accipite igitur & more veſtro excipite Viri Senatorij, hos qualeſcunque

cunque conatus noſtros. Permitte NICOLAE ROCKOXI, libellum iſtum in tua officina, à numis, ſimulachris, iconibus, codicibus, nuperis, antiquis, inſtructiſsima, locum aliquem tenere. Tuque FRANCISCE SCHOTTE defende & protege, vt aliàs optimarum cauſarum agere patronum diſertè conſueuiſti. Deum. Opt. Max. venerans precor, vt vos & Remp. noſtram diu ſeruet incolumem. Valete. Antuerpiæ Ambiuaritorum. Anno reparatæ ſalutis CIƆ. IƆ. CII. Ipſo D. Auguſtini feſto.

SCRIPTORVM VETERVM ac recentium, qui ex profeſſo Deorum Gentilium Hiſtorias vel Imagines deſcripſerunt, Elenchus.

VETERES.

Apollodorus Athenienſis, de Deorum origine.
M. Tullius Cicero, de naturâ Deorum.
Phurnutus, ſiue, vt alii, *Cornutus*, ſpeculatio de Deorum naturâ.
Philoſtratus, de Iconibus.
C. Iulius Higinus, Fabularum liber.
Albricus Philoſophus, de Deorum Imaginibus.
Pauſanias in ſua Græcia admodum frequens eſt in deſcribendis Deorum ſtatuis.

Apologiæ pro Chriſtianis.

GRÆCORVM:
Iuſtini Martyris.
Latiani.
Theophili.
Athenagoræ.
Theodoreti.
Hermiæ Philoſophi.

LATINORVM:
Tertulliani.
Cypriani.
Auguſt. de Ciuit. Dei.
Minutii Felicis.
Arnobij.
Lactantij.

NEOT-

Ioannes Bocatius, de Genealogia Deorum.
Lilius Gregorius Gyraldus, de Diis gentium.
Iulianus Aurelius, de cognominib. Deorum.
Georgius Pictorius, Apotheosim.
Melchior Barlæus Antuerpianus, de Diis gentium lib. III. carmine Elegiaco.
Vincentius Catarrus, de imaginib. Deorum Italicè.
Gulielmus Choulius, de Imaginibus Deorum & natura Gallicè.
Vlysses Aldroandus, de statius vrbis Romæ Italicè.
Fuluius Vrsinus Romanus, de familiis Romanorum, & Imagines Heroum.
Antonius Augustinus, XI. Dialogis Antiquitatum Hisp. & Italicè.
Epitheta Deorum Græca *Conradi Dinneri*.
Latina *Ioannis Rauisii*, & *Basilii Zanchi*.
Ioannes Goropius Becanus multa de Diis in operib. suis.

DEORVM DEARVMQ. CAPITVM
INDEX.

DE DIIS
DEABVSQVE
IN GENERE.

QVONIAM omnis, quæ à ratione ſuſcipitur diſputatio, (teſte Cicerone) debet à ratione proficiſci, DEVM (quem à δέομαι quidam deriuant) in Somnio Scipionis ſic definit: *Qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui prouidet, qui regit, qui moderatur, & mouet mundũ, cui præpoſitus eſt.* Obſeruãt autẽ curioſi, Dei nomen TETRAGRAMMATON omnium pœne gentium linguis eſſe.

Innumerabiles Deos vana quadã ſuperſtitione Gentes finxerunt, vt omnibus humanæ vitæ miniſteriis etiam viliſsimis, Deos præficerent. M. Terentius Varro togatorum doctiſsimus, ſex Deûm millia, Ioues etiam trecentos enumerauit. Ex his alij maiorum minorumque Gentium, id eſt, ceteris plus minuſúe præſtantes, quomodo & Romæ maiorum minorumq. gentiũ Senatores, teſte Tacito, à Romulo ſunt inſtituti. Maiorum autem Gentium Deos XII. Q. Ennius apud Appuleium hoc diſticho complexus eſt:

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Minorum gentium Dii, *Medioxumi,* & *Semones,* quaſi

 ſemi-

ſemihomines atq. herões, ex hominib. in Deos relati, ob rem aliquã humano primùm vſui repertam, vt *Liber, Hercules,&c.*

Selecti quoque à Varrone Dij recenſentur, *Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus.*

Miniſteriorum autem præfecti ſunt, quos homines certis officiis attribuerunt: vt *Geniales,* qui gerẽdarum rerum vim obtinerent, vt fuit *Genius,* & elementa quatuor. Plura ex Varrone Auguſtinus, & Ianus Gulielmius Veriſimil. lib. III. cap. XXI. vbi de Eduſa.

Lares, qui ædium priuatarum curam gerebant.

Viales, Dii viarum, quorum in Antiq. Inſcriptionib. Rom. mentio eſt apud Hieronymũ Suritam, in Commentario in Itinerarium Antonini Auguſti.

Rurales, qui agris præerant,de quib. idẽ Varro libris de Re ruſtica, & Maro in Georg. qualis fuit *Pales* vnde *Palilia,* quo feſto condita Vrbs Roma; *Pan,Ceres,Flora, Bacchus, Minerua, Lympha, Robigo ſiue Rubigo, & Proſerpina.*

Indigetes, qui de Rep. bene meriti eſſent, in his *Caſtor* & *Pollux, Aeneas, Hercules, Romulus,* & *Cæſares,* Apotheoſi quadã in Deos relati, cuius Apotheoſeos ritum moremq.egregiè Herodianus in Seuero explicauit. Hi fere,quo maior eſſet auctoritas, nomina mutabant, vt hodie Pontifices ad S.Petri Cathedram euecti. Sic *Quirinus* dictus *Romulus*; *Rhea,* quæ & *Syluia, Deûm mater*; *Leda Nemeſis.*

Alios

Alios autem aliæ gentes Deos Deasq́. propriè coluerunt, Romani *Faunum*, Veneti *Diomedem*, Pœni *Vraniam*, Mauri *Iubam*, *Isidem* Aegyptii, *Gabinum* Macedones, Germani *Thuisconem*, alii alios.

Erant & vrbium Dii proprii ac patrii, quos & aduenas primùm salutare solitos ex antiquitate clarum est, vt infrà in *Genio* dicemus; hinc etiam *Tutelares* habiti. De his Tibullus:

Et tamen ante omnes Martem coluêre priores,
Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit.
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesq́. Mycenæ,
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis,
Arma feræ genti remq́. decusq́. dabunt.

Et vetus Poëta in Custodem hortorum:

Dodona est tibi Iuppiter sacrata,
Iunoni Samos, & Mycena Diti,
Vndæ Tænaros æquorisq́. regi,
Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis vmbilicum,
Cretem Delia, Cynthiosq́. colles,
Faunus Mænalon, Arcadumq́. siluas,
Est tutela Rhodos beata Solis,
Gades Herculis, humidumq́. Tibur,
Cyllene celeri Deo niuosa,

Ennææ Cererem nurus frequentant,
Tardo gratior æstuoſa Lemnos,
Raptam Cyzicos oſtreoſa Diuam,
Formoſam Venerem Gnidos, Paphoſq.
Mortales tibi Lampſacum ſacrarunt.

Quorum *Tutelarum* efferre nomina, ne ad hoſtes, qui eos euocarent, accederent, nefas putabatur, vt ex Solino polyhiſtore colligitur, de Valerio Sorano. Moris enim erat obſeſſa vrbe *Tutelares* Deos venerari, atq. euocare piaculis, ne in ſeruitutē quaſi redigi viderentur, quib. propitiatis vrbs in hoſtium obſidentium poteſtatem citius veniret. Verg. II. Æneid.

Exceſſere omnes adytis ariſq. relictis
Dii, quibus imperium hoc ſteterat——

vbi Seruius aliiq. interpretes legendi, & Macrob. lib. III. cap. IX. Saturn. Hinc factum vt & idolomaniâ quadam Deos ſuos partim colligarint, ne auolarent, partim plumbo basibus affixerint: Tyrii Apollinem, quem magna veneratione tutelarem habuerunt, ne vrbem deſereret, aureâ catenâ deuinxêre, vt ſcribit Diodorus Siculus lib. XVII. & Q. Curtius. Lacedæmonii Martis ſimulacrum vinculis colligabant, teſte Pauſania in Laconicis: Athenienſes Victoriæ Deæ alas, ne auolaret, adimebant.

Arma quoq. Dii propria habuerunt, vt apud poëtam Ithyphallicum:

Fulmina ſub Ioue ſunt: Neptuni fuſcina telum,

Ense potens Mars est: hasta Minerua tua est:
Sutilib. Liber committit prælia Thyrsis:
Fertur Apollineâ missa sagitta manu:
Herculis armata est inuictâ dextera clauâ &c.

Quin etiam arbores, de quibus Maro in Melibæo:

Populus Alcidæ gratissima: vitis Iaccho:
Formosæ Veneri myrtus: sua laurea Phœbo.

Martialis lib. I.

Quid possunt hederæ Bacchi dare? Palladis arbor
Inclinat varias pondere nigra comas.

Ad quem versum Nic. Perottus Episc. Sipontinus hos versus, siue Auieni, siue à se compositos (vt refert Ant. Augustinus V. CL. dialogo V. Antiquit.) adfert:

Olim quas vellent esse in tutela sua
Diui legerunt arbores. quercus Ioui,
Et Myrtus Veneri placuit, Phœbo laurus,
Pinus Neptuno, populus celsa Herculi.

Gabriel verò Faërnus Cremonensis in centum fabulis metro conscriptis:

Legêre proprias Dii sibi quondam arbores,
Quam quisq. vellet esse in tutela sua:
Quercum supremus Iuppiter, Myrtum Venus,
Pinum humidi tridentifer rector sali,
Apollo laurum, populum excelsam Hercules.

DEORVM DEARVMQ.

LIB. I.

Dij Deæq. primi & magni.

Apollo.
Ceres.
Cybele.
Diana.
Feronia.
Iuppiter.
Iuppiter Ammon.
Iuppiter Anxur.
Iuno regina.
Iuno Sospita.
Mars.
Mercurius.
Moneta.
Neptunus.
Pallas.
Pluto.
Saturnus.
Sol.
Sol inuictus.
Veiuppiter.
Venus.
Vesta.
Vulcanus.

SATVRNVS

Cœli & Vestæ siue Terræ filius, quem principem Deorum vana Carthaginensium venerata est religio.

SATVRNVS dictus, vt ait Isidorus, quòd hieme, quæ illi sacrata est, homines saturet, vel quòd annis saturetur, vt Cicero testatur, vel quòd se liberis deuorandis saturet, vel à satu, vt Macrobio placet, quia peritiam ruris & satorum primus edocuit, agrosq́. stercorando in melius commutauit: Maro à vitibus satis, *vitisatorem* nominat:

Vitisator curuam seruans sub imagine falcem.

Aurea sub hoc rege fuisse sæcula fabulantur poëtæ, vt idem Maro, Hesiodus, & Ouidius. De hoc multorum sententias colligit Sex. Aurelius Victor libello De origine vrbis Romæ.

Κρόνος autem à Græcis dictus, quia tempori præest, quod illis χρόνος, vnde Naso:

Tempus edax rerum, tuq́ue inuidiosa vetustas
Omnia destruitis.

Hinc Luciani Cronosolonis epistolæ Saturnalibus dictatæ, quò referēda, quæ initio Saturnalium Macrob. attulit, quem festum diem *dierum optimum* vocauit Catullus: hinc & Liberos deuorasse fabulantur, pro quibus

quibus lapidem ſubiiciebant, qui Græce Βαίτυλος dicebatur, teſte Lactantio, & in Iſidori vitâ, Photio Patriarcha in μυριοβίβλῳ, quem *Terminum* putarunt eſſe, & *Abadir* à Latinis dictum auctor eſt Priſcianus: *Abadir*, inquit, *Deus eſſe dicitur & lapis, quem Saturnus deuoraſſe dicitur pro Ioue, quem Græci* βαίτυλον *dicunt.* Et Heſychius: Βαίτυλος dicitur ſaxum illud faſciis reuinctum, quod pro Ioue deuoraſſe dictus eſt Saturnus. Sed de Termino lapide lib. 11.

Saturni temporibus, hoc eſt, aureo ſeculo, nullus hominum carnes comedit; ſed vniuerſi vixerunt frugibus & pomis. Auctor mihi D. Hieron. contra Iouin.

SATVRNI.
Ex numo argenteo L.C.
Memies. Gal

Dictus quasi *iuuãs pater*, quod omnia iuuare crederetur, Rheæ Saturniq́. Filius, Hesiodo, Homero, Ciceroni.

Plurima autem cognomina habuit, vt

Optimus max.
Olympius.
Vniuersi anima.
Stator.
Casius, *Strabo lib. 16.*
Eleus.
Dictæus.
Muscarius.
Idæus.
Capitolinus.
Feretrius.
Pluuius.
Hecatombeus.
Panopheus.
Cretæus.

Iouem Lapidem Romani iurare consueuerant; aër quoq. habitus est. Theocritus ad Battum:

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Pluuiã quoque immittere creditus, Tibullus de Nilo:

Te propter nullos tellus tua postulat imbres,
Arida nec pluuio supplicat herba Ioui.

Plura cognomina Orphei & Homeri hymni suppeditant, & Lilii Gyraldi Syntagmata, & Iulianus Aurelius Belga: item epitheta Græca Conradi Dinneri, Zanchi, & Ioannis Rauisij.

Pingebatur specie virili, triocularis, sine auribus, sinistra sceptro, dextra fulmine armata, pedibus gigãtes, quos domuit, calcans, aquila astãte, quæ ei sacra, & quæ iuuenem forma insignem Ganymedem futurum pocillatorem ex Ida subuexit.

IOVIS.
Ex numo ęreo Ptolemęi
Regis Aegypti.

Ivppiter Ammon

In Africa colebatur, à cuius arenis *Ammon* dictus. Liber enim pater, vt Mela refert, cùm per Libyam exercitum duceret, siti fatigatus, Iouis patris auxilium implorauit, statimq́. viso ariete fons inter arenas effluxit; quod Liber conspicatus, quò gratias patri referret, ei templum eodem loco construxit, simulacrumq́, capite arietino posuit, quod notauit Seruius in illud Virgilij:

Hic Ammone satus rapta Garamantide nympha.

Diodorus refert Osiridem duo templa Ioui aurea statuisse, alterum maius Ioui cœlesti, alterum minus Ioui patri suo, quem quidam, inquit, *Ammonem* vocant. Q. Curtius lib. IV. Alexandrum duobus coruis præcedentibus, *Iouis Ammonis* templum accessisse, ibique sacerdotes eum *Iouis Filium* scribit appellasse, quod cognomentum teste Agellio lib. XIII. cap. IV. Olympias mater molestè tulit.

Tradit Herodotus lib. II. Iouem, cùm nollet ab Hercule cerni, ab eo tandem exoratum, id commentum esse, vt amputato arietis capite, pelleq́. villosa, quam ei detraxerat, induta, sese Herculi ostenderet. Atque inde factum, vt Aegyptij Iouis simulacrum arietina facie confingerent, & id ab Aegyptiis Ammonij acceperint.

Ab aliis *Ammon* dictus traditur, quod in bellis vsus sit galea, cuius insigne fuerit Arietis, vnde orta sit deinde fabula. Sunt qui asserát ipsum cornua in vtroq́. tēpore habuisse, ac propterea Dionysium ipsius *Ammonis* filium eodem fuisse aspectu.

Cognominatus est hac ratione κεϱατοφόϱος *corniger*, quomodo eum Lucanus, & Surculus Papinius nominat: & Ouid. V. Metamorph. —*Heroidum numen, sed corniger Ammon.*

Plura Gyraldus Syntagmate II. Silius Italicus lib. III. & Berosus lib. V.

IOVIS AMMONIS.
Ex nummo æreo
Imp. Traiani Aug.

IVPPITER ANXVRVS ſiue ANXYRVS.

EIVS meminit Virgilius lib. VII.

—— queis Iuppiter Anxurus aruis
Præſidet; & viridi gaudens Feronia luco.

Quo loco Seruius: *Circa tractũ*, inquit, *Cãpaniæ colebatur puer Iuppiter, qui Anxurus dicebatur, quaſi* ἄνευ ξυρῦ, *id eſt ſine nouacula, quia barbam nunquam raſiſſet, & Iuno Virgo, quæ Feronia dicebatur*: de qua nos poſt paulò plura. Eſt autem fons in Campania, iuxta Terracenam, quæ vrbs aliquando *Anxur* eſt dicta. Horat. Sat. v. lib. I.

Lauimus ora manusq́. tua Feronia lympha
Millia tum pranſi tria repimus, atque ſubimus
Impoſitum ſaxis latè candentibus Anxur.

Quos verſus explicans Porphyrio, ita ſcribit: *Quæ nunc Terracena dicitur* (Sic enim eſt in veteri lapide pro *Terracina*. Porphyrionis autem verba, cum in vulgatis codicibus mutila ſint, ita proferemus, vt ſunt in vetuſtiſsimo libro exarata) *olim Anxur dicebatur, vnde Iouẽ Anxurum colebant, cuius & Virgilius meminit; impoſitũ ſaxis, quoniam illis temporibus adhuc Terracenenſis vrbs in altiſſimo monte erat, vnde poſtea in æquiorem locum depoſita eſt, vt non ſint ſolùm adhuc veſtigia ædificiorum in monte, ſed & murorum.*

Si autem ἀπὸ τοῦ ξυροῦ, & ἀ, vt Græci dicunt στερητικοῦ μορίου dictus ſit, non eſt dubium, quin *Axurus* legendum ſit, cùm apud Virgilium & Horatium, tum apud eorum interpretes Seruium & Porphyrionem.

IOVIS ĀXVRIS.
Ex nummo argenteo
C. Vibij Panse C.F.

VEIVPPITER, qui & VEIOVIS dictus & VEDIVS ab Agellio & Martiano Capella, à *Ve* particula, quæ in compoſitione nunc minuit vt in *Vecors* & *Veſanus*, aliàs auget, vt *Vehemens*, *Vegrandis*, quaſi paruus Iuppiter dicebatur. Vel quod nocendi vim habere crederetur, vt Agellius lib. v. cap. XII. *Simulacrum*, inquit, *Veiouis, quod eſt in æde ſita inter arcem & Capitolium, ſagittas tenet, quæ ſunt videlicet parata ad nocendũ, quippe eum Deum pleriq. Apollinem eſſe dixerunt, immolatúrq. illi ritu humano capra, eiúſq. animalis figmentum iuxta ſimulacrum ſtat.* Eodem pæne modo hic in nummo argenteo L. Cæſii depictus eſt.

Hunc Martianus Capella Plutonem cenſuit, eo quòd & hic *crudelis Dis* à Poëtis nũcupatur. Ouid. in Faſtis *Jouem paruum ſine fulmine* vocauit.

VEIOVIS.
Ex nummo argen:
teo, L. Cesij.

IOVIS & Latonæ filius, quem ab Ioue oracula accipere canũt Virgilius, Tibullus, ex Aeſchyli Tragœdia, quæ *Sacerdotes* inſcribitur.

Dicitur autem *Phœbus*, vt ait Heſiodus, à Phœbe Latonæ matre; vel ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ, hoc eſt quod vi feratur; vt Cornificius; vel à ſpecie & nitore. Nam Græci φοῖβον purum & ſplendidum dicunt, auctores Macrobius & Heraclides Ponticus, vel vt alii volunt, quaſi φῶς τοῦ βίου. Quatuor autem præfuiſſe artibus dicitur, nam Cytharœdum primùm, ac cytharœdorum Deum putauit antiquitas; deinde Medicinæ auctorem. vnde apud Ouid.

Inuentum medicina meum, opifexq. per orbem
Dicor, & herbarum eſt ſubiecta potentia nobis.

Tum iaculatorẽ & ſagittarium, poſtremò vatem, & vaticinii Deum exiſtimauit. Qua de cauſa & Cotta apud Ciceronem III. de Natur. Deor. *Apollines* quatuor celebrat: *quorum antiquiſſimus is qui ex Vulcano natus Athenarum cuſtos dictus eſt; alter Corybantis filius, natus in Creta, cuius de illa inſula cum Ioue ipſo certamen fuiſſe dicitur: tertius Ioue tertio natus & Latona, quem ex Hyperboreis Delphos aiunt aduenïſſe: quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quòd ab eo ſe leges ferunt accepiſſe.* Hæc Cicero.

Porrò ſecundum Porphyrium, triplicem hunc conſtant habere poteſtatem, & eundem apud Superos *Solem*, apud homines *Liberum patrem*, apud Inferos eſſe *Apollinem*. & hinc triplex circa ſimulacrum ornamentum, Lyra, qua cæleſtis harmonia oſtenditur: clypeus, quo terrenum numen indicatur: ſagitta, quibus infernus Deus & nocere creditus eſt. vnde & *Apollo* dictus ἀπὸ τοῦ ἀποβάλλειν. Sed plura ad *Apollinem* pag. proxima.

APOLLINIS.
Ex numo argenteo
P. Clodij M.F.

Varia ei nomina & appellationes datæ:

Thymbræus.	*Delius.*
Clarius.	*Actius.*
Grynæus.	*Cynthius.*
Patareus.	*Palatinus.*
Delphicus.	*Ismenius.*

Pythius vero dictus à Pythone serpente eius sagittis confecto : quam fabulam Ouid. & Hyginus conscripserunt. Hinc ab Apolline Pythio *Pythia vates* Phœbas dicta est, quæ oracula & responsa ex antro reddita explicaret. Hinc etiã ludi *Pythia* dicti, in victoriæ memoriam instituti, vt Ouid.

Néue operis famam posßit delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia perdomiti serpentis nomine dictos.

His verò ludis præmium primò pecunia, deinde corona fuit: nec in vno tantùm loco *Pythia* exercebantur, nam eadem etiam apud Megarenses & Sicyonios instituta legimus.

Tauro autem in primis placabatur, vnde Virgilius:

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Ludis quoq. *Apollinaribus* XVIII. Augusti à Romanis, ex Carminum Sibyllinorum religione, boue aurato, & capris duabus albis auratis colebatur: alii equo tradunt, vt celeritati eius responderet, Lactantius lib. 1. Ouid. in Fast.

Parrhasii apud Arcades Apollini aprum immolabant.

Laurus illi sacra, vt Pöetarum & vatum principi, hinc Maro:

——— *sua Laurea Phœbo.*

vid. Nasonem lib. 1. Transform. de Daphnide.

APOLLINIS.
Ex nummo argenteo
M. Pletorij Cest.

SOL,

QVI idem *Phœbus* & *Apollo*, vt ſoror eius Diana Luna eſt, quæ & Lucina. Huius effecta duo: alterum, quo calore temperato mortalium res iuuat: alterum, quo iactu radiorum nonnunquam peſtiferum emittit virus, quæ lues peſtis eſt, & à Græcis ἐπιδημία & λοιμὸς vocatur, vt auctor eſt Homerus Iliad.α. vbi Apollo peſtem caſtris Græcorum, ob raptã Chryſeidem ſacerdotis ſui filiam, immiſit.

Hic *Hyperione* & *Thya* genitus, vt Pindarus & Heſiodus tradunt, Hyperione & Euryphaëſſa ſorore, vt Homerus. Hyperion verò Cœli Terræq. filius, quæ & Titea dicta eſt, ſiue vnius Curetum matre Tite qui Solis ac Lunæ aliorumq. aſtrorum curſus ac motus ſumma cura ex ſe percepit, aliiſque noſcendos tradidit, ideoq. Solis ac Lunæ parens dicitur, veluti ipſorum naturæ contemplator, vt aſſerit Diodorus. At verò Pauſanias tradit Titana *Solis* fratrem fuiſſe, qui Titanem regionem ad Aſopum flumen tenuerit, temporumque anni diligentiſsimus obſeruator fuerit.

SOLIS.
Ex numismate argenteo
L. PLautij Planci.

SOL INVICTVS.

INTER Epitheta Solem *inuicti* nomen ſortitũ arbitror in numis Conſtãtini Aug. fortè quod *ſolẽ iuſtitiæ* Chriſtum deſignare voluerit, cuius & in mõte Thabor trãsfigurati facies ſolis inſtar reſplẽduit, Matth. XVII. Sed nihil certò affirmare auſim: imò crediderim numũ hunc cuſum fuiſſe à Cõſtantino, antequã ſe Chriſtianæ fidei adiungeret; nec planè à vero abhorret, nã hæc effigies, feritatem quandam gẽtilem refert. Vtrum verius ſit viderint alii. Solem autem *inuictum* appellari crediderim, cùm quòd, etſi diuturno nocturnoq. curſu laboret, tantoq. hactenus tẽpore laborarit, indefatigabilis permanet: vnde ἠέλιος ἀκάμας Homero Iliad. σ. Nõ quòd non laboret, ſed laborem non ſentiat, vt ait Seruius in illud Virgil.

Hic canit errantem Lunã, Soliſq. labores. Heſiodus:

ἠελίῳ ἀκάμαντι τέκε ———

Tum etiam quòd ignis, quem in *Sole* adorabant Gentes, in primis Perſæ, elementis ceteris in corporibus humanis prædominetur.

Apollo (Rev: Hercules Musarum) non laur: sed Diad: ut Rex.

Head ray'd, Caesar.

D

DICTVS *Neptunus*, quòd mare & terras obnubat, vt nubes cœlum, à *nuptu*, id est, opertione, vt Varro; à *nando*, vt Cicero. à Græcis ποσειδῶν, quòd pedibus terram quatiat, à ποὺς videlicet, id est *pes*, & σείω *quatio*, & δᾶ, pro γῆ Doricè, *terra*.

Coniugem illi attribuunt Poëtæ *Amphitriten*, quam & *pro mari* vsurpant, vt Naso I. Metamorph.

> ——— *brachia longo*
> *Margine terrarum porrexerat Amphitrite.*

Auctor est Agellius lib. XV. cap. XXI. antiquos vocasse *Neptuni filios*, immanes ac feroces homines, ab omni humanitate alienos, tanquam è mari genitos: cui & Seruius in lib. III. Aneid. subscribit de Harpyiis cùm loquitur: *Neptunus*, inquit, *prodigiorum omnium pater est, & perinde etiam factum, vt quotiescunq. desunt parentes, redeamus ad generalitatem. Sic & peregrinos Neptuni filios dicimus, quorum ignoramus parentes.*

Pingebatur autem variis modis, nunc pacatus & tranquillus; nunc commotus, vt apud Maronem I. Aeneid.

> ——— *grauiter commotus, & alto*
> *Prospiciens, summa placidum caput extulit vndâ.*

Nunc etiam nudus cum tridente, vt hîc vides; nunc in veste cærulea, quæ maris colorem imitetur; Lucianus in Sacrificiis Cyaneis capillis nigris, depingit. A Philostrato tamen in Imaginibus, cum equis scilicet & cetis in mari tranquillè describitur incedere. (Equi autem eius *Eriole* & *Glaucus*, siue *Enceladus* & *Sthenon*, teste Fauorino.) Addit ei Hyginus in Delphino buccinam & fuscinam: *Qui Neptuno*, inquit, *simulacrum faciunt, aut in manu aut sub pede eius Delphinum constituere videmus, quod Neptuno gratissimum esse arbitrantur.*

NEPTVNI.
Ex nummo argenteo L.
Lucretij Tricip.

NEPTVNVS, vt Cretes tradunt, primus nauigandi arte inuenta, classem instituit, cui eum Saturnus præfecit. Quapropter traditum est à posteris NEPTVNVM imperasse mari, sacraq. ei à nauigantibus fieri.

Addunt etiam hunc primùm equos domuisse, artemq. equitandi ab illo traditam, & equum tridente è petra Thessaliæ eduxisse, vnde *Hippius* & *Petræus* dictus. Vide emblema I. Hadr. Iunii, & eius scholia.

A NEPTVNO porrò *Neptunalia* dicta. Huius enim Dei, teste Varrone, Sextæ feriæ sunt: Græci vero octauū cuiusque mēsis diem NEPTVNO sacrum esse voluerunt, vt Plutarch. in Theseo; & instituta *Consualia* à *Conso* eius cognomine.

Taurus ei immolabatur, vnde Virgil.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Homerus in Odyssea. ταύρους παμμέλανας, *tauros valde nigros* vocat, quo loco interpres: *Tauros*, inquit, *propter maris violentiam*, *nigros verò, propter aquæ colorem* ex maris profundo. Pindarus in Olymp. ταῦρον ἀργὸν illi ascribit: quem quidam *album* interpretatur, propter maris spumas; alii non *album, sed florentem*, seu *nitentem*, aut *procerum* exponunt, verius autem, qui *velocem*. qui autem *album*, prorsus errant, nam & Pindari interpretes *Nigros tauros*, ei immolari volunt: Sic etiam Maro *Nigram pecudem* tempestati attribuit:

Nigram hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Nisyreus. Sed audiamus Poëtarū principem, ex versione Guarini:

Deuenêre Pylum Nelei turribus altam,
Hic maris ad littus solennia sacra fiebant,
Mactabantq. nigros Neptuno in littore tauros.

NEPTVNI.
Ex nummo argenteo CN.
Pompei CN.F. SEX.N. Magni

PLVTO

SATVRNI filius ex Ope, id est Rhea, Iouis frater, vnde & *Iuppiter Stygius* & *infernus* dictus, Inferorum Deus.

Dis autem dictus, quòd natura omnis, & terrena vis ipsi dicata sit, vt ait Cic. vel quasi minimè diues, vt Fabius.

Funerum sepulchrorumq. inuentorem facit Diodorus Siculus, hinc & *Silentum & mortuorum rex* dictus est. Claudianus:

————————Rex ipse silentum
Lethaeo vehitur curru————

cui currui idem quatuor equos addit:

Orphnaeus crudele micans Aethonq. sagitta
Ocyor, & Stygii crudelis gloria Nycteus
Armenti, Ditisq. nota signatus Alastor.

Cupressus ei sacra, vel quòd caesa non repullulet; vel quod per eam funestae ostendebantur domus.

Nomina eius sunt:

Α'ίδης
Agesilaus.
Lagetas.
Axiocerses.
Chtonius Iuppiter.
Soranus.
Februus.
Arimanes.
Eubulus.
Clymenus.
Quietalis.
Postulo.
Summanus. &c.

Summani autem nomine coli primùm temporibus Pyrrhi coepit, vt ex Ouidio colligo:

Reddita, quisquis is es, Summano templa feruntur,
Túnc cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

M. Varro lib. de Lingua Lat. ait à T. Tatio inter ceteros Deos *Summanum* positum. Consule Plautũ in Bacchid. Martianũ & Festũ.

Fuit eius templum prope Circum maximũ, iuxta fanum Iuuentatis, cui canes annua supplicia pendunt. Sacellum verò in Capitolio.

De raptu Proserpinae per Plutonem, legendus Claudianus.

Plutus autem, nequis erret, alius Deus est, Diuitiarum praeses, cuius titulo prima Aristophanis Comoedia inscribitur. Vide Stobaeum.

PLVTONIS.
Ex nummo argenteo, Sex
Noni P. F. Sufenatis.

IOVE & Iunone natus, vt canit Homerus. Hesiodus enim tantummodo Iunone natum perhibet.

Hunc ferri, æris, auri, argenti, omniumq. quæ igne fabricantur artem inuenisse tradunt, eamque ceteros docuisse, quapropter harum rerum opifices omnes vota sacraq. huic Deo maximè faciunt, eumq. in æternam memoriam accepti muneris VVLCANVM appellant; Diodorus.

Idem à Ioue è cœlo deiectus in Lemnum Siciliæ insulam delapsus est, claudusq. effectus, vt finxit Homerus. Sed arguatur ingratitudinis Iuppiter, filium suũ deiiciens, cuius olim opera in partu nouo adiutus est, cùm securi tumentem patris frontem & tẽpora aperuit. Claudus dicitur, quia per naturã nunquam rectus est ignis.

Cœlo itaq. præcipitatus sub terra Ioui fulmen fabricat. eius autem ministri Cyclopes sunt, de quibus Maro.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro
Brontesq. Steropesq. & nudus membra Pyracmon.

Fuit ei coniux Venus, vt Idem Maro VIII. Aeneidos de clypeo Aeneæ, quem Venus ferens coniugis artem prædicat, eodemque loci Aeneas veneris filius:

—— Clypeum Vulcani dona parentis
Miratur.

Idem dictus est *Mulciber*, quod ignis omnia mulceat ac domet, auctore Macrobio, hinc Lucanus:

Ora ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ.

Leguntur in Vulcanum hymni duo, alter Orphei, Homeri alter. *Vulcano* cùm sacrum fiebat, omnia igne absumebantur: id quod *Proteruiam* dicebant. Nam nisi victima, & quodcunque superesset, igni datum fuisset, sacrificium pollui putabatur.

VVLCANI.
Ex nummo argenteo L.
Aurelij L. F. Cottæ.

MERCVRIVS

IOVE & Maia genitus, Homero, & Hesiodo. Quinq. *Mercurios* vetustas coluit, referente Cicerone: *Mercurius vnus Cœlo patre, Die matre natus, cuius obscœnius excitata natura traditur, quòd aspectu Proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius is, qui sub terris habetur: idem Trophonius: Tertius Ioue tertio natus & Maia, ex quo & Penelope Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quem Aegyptii nefas habent nominare. Quinctus, quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eámq. causam in Aegyptum profugisse, atq. Aegyptiis leges & litteras tradidisse*, Lactantius Grammaticus, IIII. tantùm numerat.

Mercurius verò dictus à *Mercibus*, hunc etenim negotiorum omnium existimabant Deum. Hyginus refert quinctam stellam ex errantibus *Mercurii* nomine appellatam, Hæc autem ei data creditur, quòd primus menses instituerit, & siderum cursus præuiderit.

Hunc, auctore Diodoro, primùm verba in ordinem redegisse, & multis indidisse rebus nomina proditum est. Fuisse quoq. litterarum inuentorem aiunt, instituisseq. Sacrificia singulis Diis: astra autem obseruauit inprimis, vocumq. concentus inuenit. item palæstram, numeros, trium chordarum lyram, ad similitudinem trium anni temporum.

Quin etiam verborum interpretationē Græcos edocuit, vnde & eum ἑρμῆν, id est *interpretem* appellarunt.

Præterea tribuuntur *Mercurio* præconia, dissidia, & fœdera, quæ in bello fiunt. præcones quoq. adiiciuntur, qui internuntii esse solent, ob eamq. rem ab hoste tuti.

Mensuram insuper ac pondus, & mercaturæ quæstum eum ferunt reperisse.

Pingebatur autem cum pileo, & talaribus, manibus virgam tenens, Virgil. Aeneid. IIII.

> ——— *& primùm pedibus talaria nectit*
> *Aurea* ——— Et paulo pòst:
> *Tum Virgam capit, hac animas ille euocat Orco*
> *Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit.*

Mercurio, vt aliis Diis certa immolabantur membra, sic lingua ei dicabatur. Lege Apollonij Rhodij Commentaria Græca.

MERCVRII.
Ex nummo argenteo
C. Mamil. Limet

M. Varro tradit *Martem* hinc vocatum, quòd maribus in bello præsit. *Mauors* verò vt ait Cicero, quòd magna vertat: vel, vt Seruius notat, figuratè dicitur, vt *Induperator*, pro *Imperator*.

Creditus est frater Bellonæ, ideoq. vocatus est ἐνυάλιος, ab Ἐνύω, id est *Bellona*: & quia potissimùm delectatur sanguine humano, à Græcis nominatus est αἱμοχαρὴς, à Latinis *Sanguineus*. Virg. XII. Aeneid.

Sanguineus Mauors clypeo increpat ——

Natus autem, vt Hesiodo placet, Ioue & Iunone; & vt Ouidio, ex Iunone sine viro conceptus in campis Oleniis tacto flore, quem indicauit Flora.

Hunc, inquit Diodorus, fabulæ tradũt, primùm fabricatis armis milites armasse, & Deorum aduersarios interficiendo, bellandi pugnandiq. artem inuexisse. Romani porrò summo cultu hunc venerabantur, & Latini, vt suprà ex Tibullo docuimus, quòd existimarent parentem esse Romuli, Sacerdotesq. Salios illi attribuebãt, & carmina Saliaria.

Ardentem verò eum effingebant, nunc in curru, nunc in equo, armatum hasta & flagello; ardentem quóq. addito gallo, militum vigilantiam ostendebant. Isidorus scribit *Martem* nudo pectore effingi solere, quòd quisq. in bello se morti intrepidè obiicere deberet.

Equos binos ei dat Homerus δεῖμον & φόϐον *Pauorem* & *Timorem*. Quintus tamen Calaber quatuor nominat, nomina hæc sunt: Aethon, Phlogius, Combos & Phobos. *Gradiuus* & *Quirinus* apud Latinos duo præcipuè *Martis* nomina fuerunt: hoc quidem, dum tranquillus mitisq. esset: illud, dum in armis sæuus. A Romanis October equus illi immolabatur in campo Martio, Idib. Octob. summa religione. Latini lupum dicabant, Lusitani hircum, Galli Cisalpini Verrem.

MARTIS.
Ex nummulo ęreo Imp.
Constantini Aug.

Cybele

Qvam Phryges Cybelem appellarunt, eam alii

Bonam Deam.	*Deorum matrem.*
Opem.	*Berecynthiam.*
Magnam matrem.	*Veſtam.*
Mygdoniam.	*Semelem.*
Idæam.	*Antæam.*
Dindymenen.	*Peſinuntiam.*
Tellurem.	*Pylenam. &c.*

Hæc θεὸς γυναικεία (vt Plutarch. in Cæſ. & Macrobius) dicebatur, quòd mulierib. ſolis adire eius ſacra, quæ in operto fiebant, fas eſſet, hinc dictum à Satyrico: ——— *Nota Bonæ ſecreta Deæ*
& à Tibullo:

Sacra Bonæ maribus non adeunda Deæ.

Quæ tamen à P. Clodio homine ſpurciſsimó, vt Cic. de Aruſpic. reſpōſ. Plutarch. aliiq. teſtantur, ſunt violata. Qua de re & L. Seneca in Epiſtolis: *Credat,* inquit, *aliquis pecuniam eſſe verſatam in eo iudicio, quo reus erat Clodius, ob id adulterium, quod cum Cæſaris vxore in operto commiſerat, violatis religionibus eius ſacrificii, quod pro populo fieri dicebatur.*

Kal. Maiis eius feriæ agebantur, vnde ei nomen *Maia.*

Turrita autem pingebatur, vt hic vides, quia eadem Tellus Dea eſt, hinc Propertius:

Claudia turritæ rara miniſtra Deæ.

Virgilius:

Inuehitur curru Phrygias turrita per vrbes.

Papinius:

Ille Phryges lucos matri penetralia cædit
Turrigeræ. ———

Huius ſimulacrum à Gallis ſacerdotibus, & Curetibus cum tympanis, buxo, tibia comitantibus, in curru à leonibus vehebatur; vt Virgil. III. Aeneid.

Et iuncti currum dominæ ſubière Leones.

Et Ouid. Metamorph. XIIII.

Sancta Deûm genitrix tinnitibus æthera pulſi
Aeris & inflati compleuit murmure buxi,
Pérq. leues domitis inuecta leonib. auras.

CYBELIS.
Ex numo argenteo C.
Fabij C.F.M.N. Pictoris.

IVNO quòd ceteris dignitate Deabus præstare putaretur, *Regina* dicta est, vt ille Aeneid. 1.

Ast ego, quæ Diuûm incedo Regina, Iouisq.
Et soror & coniux ———

Pub. Victor in XIII. Rom. vrbis regione *Iunonis Reginæ* templum nominat, quod à Camillo Dictatore Veiis captis dedicatum est. Liuius lib. v. *Cùm iam,* inquit, *humanæ opes egestæ à Veiis essent, amoliri tum Deûm dona, ipsósq. Deos, sed colentium magis quàm rapientium modo cœpere. Námq. delecti ex omni exercitu iuuenes, purè lautis corporibus, candida veste, quibus deportanda Romam Regina Iuno assignata erat, venerabundi templum iniere, primò religiosè admouentes manus, quòd id signum more vetusto, nisi certæ gentis sacerdos attrectare non esset solitus: deinde cùm quidam seu spiritu diuino tactus, seu iuuenili ioco,* VISNE ROMAM IRE IVNO? *dixisset, annuisse: ceteri* ROMAM *conclamauerunt. Inde fabulæ adiectum, vocem quoq. dicentis* VELLE *auditam. Motam certe sede sua parui molimenti adminiculis, sequentis modo, accepimus, leuémq. ac facilem translatu fuisse, integrámq. in Auentinum æternam sedem suam, quò vota Romani Dictatoris vocauerant, perlatam, vbi templum ei postea idem, qui vouerat, Camillus, dedicauit.* Hæc pœne eadem Lactantius lib. II. Institut. Diuin. *Iunoni Monetæ* attribuit. Quo autem ritu Camillus ei dedicauerit, copiosiùs in eius vita Plutarchus.

Alterum quoque ei templum, scilicet in Capitolio, quod Cn. Flaminius bello aduersus Ligures vouerat, Liuius idem attribuit.

Plinius refert pictorem quemdam *Iunonis Reginæ* templi Ardeæ, Romana ciuitate donatum, de quo hi versus apud eundem exstant:

Dignus digna loco picturis condecorauit
Reginæ Iunonis supremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quem nũc & pòst, semper ob artẽ hanc Ardea laudat.

Quos versus ego eo libentiùs ascripsi, quò lector agnoscat antiquitatem, quàm simplici & incondita vteretur dicendi figura:

IVNONIS
REGINAE.
Ex nummo argenteo P.
Crepusi, & C. Limita.

IVNO SOSPITA.

LANVVII hæc in primis colebatur, idque magno cultu, teste Liuio, cuius simulacrum (vt hîc etiam vides) cum pelle caprina, hasta, scutulo & calceolis repandis effingebatur, vt de natur. Deor. scribit Cicero. Liuius quidem lib. VIII. ab V. C. *Lanuuinis*, inquit, *ciuitas data, sacráq. sua reddita cum eo, vt ædes lucúsq. Iunonis Sospitæ communis Lanuuinis municipib. cum pop. Romano esset.* Item lib. XXXIX. In æde, *Iunonis Sospitæ* Lanuuii cum horrendo fragore strepitum editum refert.

Pub. verò Victor in X. vrbis regione, hoc est in Palatio, ædem Matris Deûm commemorat, cui fuerit conterminum delubrum SOSPITAE IVNONIS. Meminit & Tullius in orat. pro L. Muræna, cui Coss. ait sacrificare solitos. Silius lib. XIII.

Lanuuio generate, inquit, quem SOSPITA IVNO
Dat nobis, Milo, Gradiui cape victor honorem,
Tempora murali vinctus turrita corona.

De eodem Dictatore Lanuuino Milone, in Miloniana Cicero & Asconius.

SOSPITAE autem IVNONIS delubrum dicatum lib. II. Fastor. cecinit Ouid. Kal. Febr.

Antiqui verò non SOSPITAM, sed *Sispitē* dicebant, vnde Festus: *Sispitem Iunonem, quam vulgo* SOSPITEM *appellant, antiqui vsurpabant, cùm ea vox ex Græco videatur sumta quod est σώζω.*

Illud præterea par est, vt Lectorē moneam, cùm de SOSPITA agūt scriptores, pro *Lanuuio*, Lauinium plerunq. perperam scribi, repugnante syllaba, vt apud Ouidium in Fastis & Silium lib. XIII. Hinc aliqui eandem hanc cum Sotera Minerua ponunt, in Aristotelis testamento, quod est apud Laërtium.

IVNONIS
SOSPITAE.
Ex nummo argenteo, L.
Thorij Balbi.

MONETA.

IVNONEM MONETAM Val. Max. & Lactantius lib. II. Instit. Diuin. agnoscunt, attribuuntq. ea, quæ Liuius *Iunoni Reginæ*. M. Cic. I. de Diuinat. hanc MONETAM à monendo cognominatam putat. Nam cùm multò antè captam vrbem à Gallis terræ motus factus esset, ferunt vocem exiisse à Iunonis templo, quod erat in arce, vt de sue plenâ fieret procuratio.

Huius crebra in scriptoribus mentio. Lucanus:

Numina miscebat Castrensis templa MONETÆ.

Ouid. à Camillo in Manlii domus loco dedicatum prodidit:

Arce quoque in summa IVNONI *templa* MONETÆ
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Antè domus Manli fuerat, qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Ioue.

Scribit Macrobius Kal. Iunij ædē IVNONIS MONETAE dicatam fuisse. T. Liuius in VII. ab V. C. ait, L. Furium creatum Dictatorem contra Auruncos, quòd bellum à repentina populatione ereptum est, inter ipsam dimicationem ædem IVNONI MONETAE vouisse, cuius damnatus voti victor fuit.

Sunt qui in Auentino, sunt qui in Capitolio hanc ædem memorant fuisse. De his vide P. Victorem. In huius æde libri lintei asseruabantur, quibus imperii Rom. fata continerentur. Nec desunt, qui, quæ MONETAE attribuuntur, ad *Aium Locutium* referant, qui à Pet. Crinito, & Lilio Gyraldo Syntagm. III. refelluntur.

Suidas homo Græcus de MONETA aliam historiam refert, ait enim Romanos, cùm pecunia indigerent in bello Tarentino, orasse IVNONEM, quæ illos monuit, si iustitiæ armis vterentur, pecuniam eis non defuturam, quod cùm Romanis rectè accidisset, MONETAM IVNONEM veneratos esse.

MONETAE.
Ex nummo argenteo
T. Carisii.

Iuno à plerisq. credita. Seruius enim Grammaticus ait: *Apud Circeos & Rutulos* IVNO *virgo colebatur, quæ* FERONIA *dicta est*, ad illud Virgilii lib. VII.

—— et viridi gaudens FERONIA *luco.*

quo loco & *Iuppiter Anxur* colebatur, de quo suprà.

FERONIAE verò templum summo cultu fuisse, testis est historia. Scribit enim T. Liuius, Hannibalem diuitiis & donariis illud spoliasse, intactum ob religionem ante id tempus; & ait, cùm prodigia procurarent, statutum fuisse, vt libertinæ mulieres, vnde FERONIAE donum daretur, pecuniam pro facultatib. suis conferrent. Dionys. Halicarn. lib. II. dicit Lacedæmonios ob duras Lycurgi leges patriæ cedentes, & multis tempestatibus iactatos, Diis vouisse, vt quamcunq. primùm terram attigissent, in ea se sedes posituros: & primùm circa Pomentinos consistentes, locum ab æquorea latione FERONIAM nuncupasse, & huic Deæ ædem construxisse, cui vota nuncuparunt. Idem Dionys. in bello quod Tullus cum Sabinis gessit, huius etiam meminit, quam quosdam Græce nunc φιλεστέφανον alii περσεφόνην appellare scribit.

Tradit Plautus in Amphitryone FERONIAM, Deam libertorum esse, cuius in templo, raso capite pileum accipiebant.

Aliã verò Strabo lib. V. Geograph. FERONIAM innuit, quam sub montem Soractis collocat in ciuitate eiusdem nominis *Feronia*, cuius admirabilem sacrificandi ritum exponit. Nam qui eius numine (inquit) afflantur, nudis pedibus prunas, & copiosum obambulant nulla læsione cinerem: Quamquam Maro XI. hæc potius Apollini tribuat, apud quem Aruns ita precatur:

Summe Deûm, & sancti custos Soractis Apollo
Quem primi colimus, cui pineus ardor aceruo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores media premimus vestigia pruna.

Vide Silium Italicũ lib. XIII. Punicorũ & Horatium Serm. lib. II.

FERONIAE.
Ex nummo argenteo,
P. Turpiliani III.VIRI.

Saturni & Rheæ filia, quæ prima ædificandi artem inueniſſe fertur, teſte Homero, Orphèo & Diodoro. Ab antiquis multa veneratione culta, nunc eam ignem, nunc terram exiſtimantibus, vt docet D. Auguſtinus de Ciuit.Dei lib. IIII. Ouid. in Faſtis:

Veſta eadem eſt & Terra: ſubeſt vigil ignis vtriq;.
Significant ſedem terra focúsque ſuam.

Idem paulò poſt:

Stat vi terra ſua, vi ſtando Veſta vocatur.

Quidam non à vi ſtando, ſed à veſtiendo, quòd terra varijs tum herbis, tum plantis, ceterisq. veſtiatur. Phurnutus: *Ignis,* inquit, *ſemper viuens Veſta attribuitur, quòd & ipſa videatur exiſtens eſſe.* Et M. Cicero II. De Natura Deorum: *Veſta nomen à Græcis. ea enim eſt quæ ab illis ἑστία dicitur: vis autē eius ad aras & focos pertinet.* Apud Troianos olim culta fuit, vnde Virgil. de Hectore:

Sic ait, & manibus vittas, veſtamq. *potentem,*
Æternúmq. adytis effert penetralibus ignem.

Sed cùm *Veſta* ignis putaretur, Virgo etiam dicebatur: vnde & virgines eius iure miniſterio adhibebantur, quæ ſacrum ignem cuſtodirent, *Veſtales* appellatæ. Silius:

Et vos virginea lucentes ſemper in ara
Laomedonteæ Troiana altaria flammæ.

Veſtales ergò virgines (teſte Cicer. lib. II. de Leg.) annos XXX. virginitatem perpetuumq. ignem ſeruabant, ſin minus, viuæ in terram defodiebantur. Macrob. lib. III. *Veſtam* de numero Penatium eſſe ait, aut certè eorum comitem, adeò vt & Conſules & Prætores & Dictatores cùm inirent magiſtratus, Lauinij rem diuinā faciebāt *Penatibus* pariter & *Veſtæ.* Non abſimile quod Pomponius Lætus lib. VI. *Veſtalem ignem cum Penatibus, Aeneas è Troia in Latium tulit, condito Lauinio, Veſtæ ædem ſacrauit.* Pingebatur verò *Veſta* mulieris forma ſedentis, & geſtantis tympanū, quòd Terra ventos intra ſe contineat.

VESTAE.
Ex nummo argenteo
Q. Caßij.

CERES.

CERERREM M.Varro à creando deriuat, quaſi omnium frugũ creatricem, quã ideo Tegeatæ καρποφόρον *feracem* ſeu *frugiferam* dixerũt: à gerendo prima littera immutata M. Tullius. nam fruges gerit vel ſpicas, vt in hoc L. Caſsii numo. Prima enim fruges earumq. vſum adinuenit, hominesq́. docuit, cùm ſilueſtri prius glande veſcerentur, vt eleganter Herodotus lib. VI. Plinius lib. VII. & V. Transforḿ. Naſo:

> *Prima* CERES *curuo glebam dimouit aratro;*
> *Prima dedit fruges alimentáq. mitia terris.*

Eadem lib. V. Biblioth. Diodorus, qui & leges Iuraq́. eandem inueniſſe teſtatur, inde θεσμοφόρον quaſi *Legiſlatricem* dictam, quòd ibidem poëta:

> *Prima dedit Leges Cereris ſunt omnia munus.*

Eſt autem Rheæ & Saturni filia, vt Heſiodus. πάντα γὰρ ἐκ γῆς προέρχεται. Hæc Iaſio Heroi filium πλοῦτον peperit.

Appellata eſt etiam *Eleuſinia*, quia Eleuſi Atticæ oppido colebatur, vnde P. Virgil.

> *Tardáq. Eleuſinæ matris voluentia plauſtra.*

Arcana illic & myſtica ſacra peragebantur, quæ ſe ſomno monitum tacere refert Pauſanias. Adeo autem ſecreta fuêre, vt vulgò in taciturnos & ſecretos homines prouerbium iactaretur Αττικοὶ τὰ ἐλευσίνια, vide chiliades magni illius Eraſm. Roterod. Facibus verò accenſis & tedis peragebantur, quibus ſolicitudinem eius in quærenda filia Proſerpina exprimebant.

Hac de re integro poëmatio CL. Claudianus poëta venuſtiſſimus.

Nominata autem his nominibus:

Ennæa.	Tedifera.
Catinenſis.	Ompnia.
Achæa.	Melæne.
Pylagora.	Myſia.
ἐπωπίς.	Cthonia.

CERERIS.
Ex nummo argenteo
L. Caßij Ceciani.

CEREALIA V. Id. Aprilis fiebant, ex Macrobio, & prisco Kalédario Rom. Quæ primùm Mémius ædilis celebrauit, de quibus Ang. Politianus Miscellan. cap. LXXXV. qui quãuis scitu digna collegerit, in eo tamé errasse videtur, quòd eundé Memmium ædilem cum C. Mémio Prætore fecerit. Fuluius verò Vrsinus lib. de Fam. Rom. C. Mémium qui *Cerealia* primus fecit, C. Mémio qui imperator appellatus est, antiquioré arbitratur, sed Mémiũ III. virũ qui gétis monuméta celebrare voluit, vtriusq. simul titulos denariis imposuisse.

Pingebatur ab antiquis CERES matronæ habitu, cum spicarum & papauerũ manipulo, quibus adiiciebatur Colus cum quo effingi CERES consueuit, vt docet ex Orpheo Porphyrius libello cui *Antrum nympharum* inscriptio. Ita & ab Orpheo Proserpina, quæ feminib. præest lanam faciens inducitur, veteribus peplum cœlum indigetantibus.

Colebatur potissimùm in Sicilia frugum feracissima, horreoq. Pop. Romani, cuius olim regina fuerat, & in qua filiam à Plutone raptã amisit: vnde & à multis Siciliæ vrbibus nomen adepta est, veluti *Ennææ*, ab Enna. Diodorus lib. II. author est magnificétissimũ Cereris templũ à Gelone Syracusanorum Tyrãno extructũ fuisse. Erat in eo Cereris simulacrum ex marmore præclarum atq. peramplum. Erat & alterum eiusdem signum ex ære, singulari arte fusum, ac omnium quæ in eo fano erant, antiquissimum.
In ædis vestibulo, duo quoq. alia signa erant, vnum Cereris, alterum Triptolemi. Nec mirum tot in vnius téplo Cereris signa fuisse, cùm tanta eius ibi esset religio, vt Enna nó vrbs, sed tota Cereris fanum videretur.

Lege Thomam Fazellum lib. X. de reb. Siculis.
Solent eius sacrificia mulieres candidis vestibus frugum primitias libando peragere, quod in Metamorph. poëta innuit:

Festa piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa, quibus niuea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

CERERIS.
Ex nummo argenteo
C. Iul. Cęsaris Dictatoris.

PALLAS

E ſummo Iouis capite quatiendo haſtam proſiluit, vnde ei nomẽ PALLAS ἀπὸ τοῦ πάλλειν à *vibrando*, vel quòd *Pallantem* gigantem interfecerit: vel quòd in *Pallante* palude nata ſit: alii, quòd Semele fulmine icta, & Baccho per abortum edito, PALLAS infantis cor πελλόμενον *ſaliens* Ioui attulerit.

Eadem MINERVA dicta, quòd bene moneat, hanc enim pro Sapientia ponebant alii, quod pingatur minitans armis, alii MINERVAM quaſi MEMINERVAM dictam volunt.

Aërem Ægyptii nominatim PALLADEM eſſe prodiderunt, ac Iouis filiam, ob incorruptionem, virginem, & quòd ſublimiorem locum occupet, è vertice Iouis prodiiſſe dici.

Armata pingitur, quòd ſapientia cum robore coniuncta plurimũ valeat, teſte Cicerone. Hinc *armipotens*, & *armiſona* à poëtis dicitur. Ouid. in Metamorph.

At ſibi dat clypeum, dat acutæ cuſpidis haſtam,
Dat galeam capiti, defenditur ægide corpus,
Percuſſámq. ſua ſimulat de cuſpide terram
Edere cum baccis foetum canentis oliuæ.
Et Virg. —— *Tum numina ſancta precamur*
Palladis armiſonæ.

Hanc oliuam cum Neptuno certans produxit, vnde ei ſacra, propterea quia perpetuò viridis, & neſcio quam glaucedinem referat: quódq. olei exẽplo, nihil in ſe ſordidi humidiq. admixtum cõtinentis, virginitas incorrupta perſeueret. Virg. I. Georg. *Oleæq.* MINERVA *inuentrix*. Tum etiam quòd hæc arbor pacis ſit ſymbolum, qua florente *Mineruæ* ſtudia effloreſcunt. Quin etiam hanc Legati præferunt pacem petentes, vt Virgil.

Iámq. oratores aderant ex vrbe Latina
Velati ramis oleæ, pacémq. petentes.

Vidimus nummos M. Aurelij & M. Commodi Impp. cum Inſcriptione: MINERVAE PACIFERAE. S. C.

Notiſsimum eſt eam peplo ornatam, frequenter effictam fuiſſe, & plerumque cum noctua, nunc ad pedes, nunc in capite: ſed & cum Dracone. Quare cùm in exilium iret Demoſthenes, dixiſſe fertur, Mineruam tribus immanibus oblectari feris, noctua, dracone, populo. Domitianum Imp. Mineruam ſuperſtitiosè coluiſſe, Suetonius & Dion Caſſ. auct.

PALLADIS.
Ex nummulo ęreo Imp.
Cęsaris Domitiani Aug.

COELO & ſpuma maris edita, teſte Heſiodo, ita dicta *quòd ad res omnes veniret*, vel quòd per eam omnia proueniant, teſte Tullio II. de Nat. Deor.

Quatuor autem Veneres coluit antiquitas, vt idem ille lib. III. *Primo Cœlo & Die nata: altera ſpuma procreata, ex qua & Mercurio Cupidinem ſecundum natum accepimus. Tertia Ioue nata, quæ nupſit Vulcano: ſed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Quarta Syria Syróq. concepta, quæ Aſtarte vocatur, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt.*

Varia autem eius cognomina:

Amathuſia.	Cluacina.
Cytherea.	Idalia.
Dionæa.	Erycina.
Lubentina.	Cnidia.
Acidalia.	Cypria.
Arſinoë.	Paphia.

Hæc pleraq. nomina ei à locis in quibus coleretur, ſed ante omnia, maximè in Cypro & Sicilia teſte Tullio in Verrinis.

Arbor illi myrtus ſacra, vnde Myrtea dicta eſt, vel propter quandam amoris conciliatricem naturam: vel quòd planta ſit maritima, vnde orta ſit Venus. Hinc Æneas cingit *materna tempora myrto*. Roſæ quoq. illi dabantur, de quib. poëmation Virgilij vel Auſonii potiùs circumfertur, quæ & à ſpinis læſa cruore rubram tinxit roſam, de qua fabula in Aphthonii Progymnaſin. & Politiani Miſcellan. cap. XI. Quin etiam columbæ & cycni.

Cingulum eius *Ceſtum* appellabant, quod Homerus in Iliade deſcribit, de quo Græci & Latini multa, vnde & hoc titulo quidam libros ſuos inſcripſerunt. vocatus verò *Ceſtus*, quaſi κεκοτμένος ornatus.

Albas columbas VENERI Veteres dicabant, hinc Æneas apud Poëtam *maternas* appellat *aues*. Rem autem diuinam menſe Aprili apud Romanos VENERI ex roſis & floribus faciebant mulieres myrto coronatę. Et quamuis ſus VENERI ob Adonidis mortem, inuiſus dicitur, legimus tamen apud Græcos VENERI immolatos. Conſule Athenæum,

VENERIS.
Ex nummo argenteo
C. Iulij Cæsaris.

DIANA,

HANC Græci Lunam putant, Iouis & Latonæ filia, Apollinis, id est Solis, soror, in quorum honorem ludi sæculares exhibiti, carmenq. apud Horatium. Aeschylus verò Aegyptios secutus secundum Inopi fluminis ripas Ioue & Cerere natam vult.

Dianæ apud M. Tullium, *plures, prima Iouis & Proserpinæ, quæ pinnatum Cupidinem genuisse dicitur. Secunda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus. Tertia pater Vpis traditur, Glauce mater. quam sæpè Vpim paterno nomine appellant.*

Dicta verò DIANA, quasi nocte diem efficeret, apud eundem. hanc perpetua virginitate insignem Poëtæ tradiderunt, quòd spreta hominum familiaritate siluas montésq. incolendo venationibus vacaret, paucarum virginum comitatu contenta.

Quidam *Deuianam* dictam credidêre, quoniam venantes per deuia & siluas deuiare solent, captantes feras.

Præfuit autem Triuiis, vnde *Triuia* apud Maronem VI. Aeneid. appellata:

Iam subeunt Triuiæ lucos atq. aurea tecta.

item partubus, Horat. carm. sæcul.

Ritè maturos aperire partus,
Lenis Ilythia tuere matres,
Siue tu Lucina probas vocari
Seu genitalis.

in Bucolicis Maro:

Casta faue Lucina. ——

Hæc in cœlis *Luna* est, in terris *Diana*, apud inferos *Hecate*: vnde *Triformis* appellatur, quod Tragicus Cordubensis his versib. ostendit:

O magna siluas inter & lucos Dea,
Clarúmq. cœli sidus, & noctis decus
Cuius renidet mundus alterna face
Hecate triformis

Pingitur cum arcu & sagittis, quibus ceruos ei dedicatos fatigare credebatur: aliter vt quieta & pacifica, aliter vt Luna. Claudianus elegantissimè illam descripsit.

Hæc cerua placabatur, Sabæ verò & Thraces extis canum Legendus Statius in Syluis & Propertius.

DIANAE.
Ex nummo argenteo
C. Postumij.

C. K. D.

Non Palma cedit ponderi,
Sed ſurgit aduerſus graui:
Sic ſtrenuè laboribus
Viget ſtudendo SVVEERTIVS.

DEORVM DEARVMQ.

LIBER II.

Medioxumi ſeu Semones, Heroës & Virtutes.

Aeſculapius.
Bacchus.
Bonus euentus.
Canopus.
Caſtor & Pollux.
Clementia.
Concordia.
Cupido.
Felicitas.
Fides.
Flora.
Fortuna Antias.
Genius Pop. Rom.
Hercules.
Honor.
Ianus.
Isis.
Iuſtitia.
Libertas.
Libera.
Pan.
Pax.
Penates.
Pietas.
Quirinus.
Roma.
Salus.
Sarapis, ſeu Serapis.
Sors.
Spes.
Terminus.
Victoria.
Virtus.

IANVS

DICTVS quasi *Eanus* ab eundo, vt Cic. & Macrobius, quòd cœlum & tempus semper eat, vel quòd *Ianuis* præsit, vt Ouid. Festus Pompeius à χάινειν detracta aspiratione deriuat.

PLINIVS lib. XXXIV. ait IANVM à Rege Numa dicatum digitis ita figuratis, vt CCCLXV. nota per significationem anni, temporis & æui se Deum indicaret. Alii autem ei in dextra manu clauem attribuunt, vt temporis anniq. reclusori, & ianitori. Obseruamus & apud Fabium Pictorem eum manu virgam & clauem, sub pedibus duodecim aras habuisse; in eius rei gratiam, quòd primus seras & claues excogitarit, & ab eo propterea dictas esse *Ianuas*, & duodecim colonias miserit, totidem pomeria arasq. sacrarit. Ab hoc Romæ, porta *Ianualis*, de qua Festus.

Pingebatur etiam bifrons & quadrifrons, vt in hoc numo. Maro:

——— mare, sidera, iuro,
Latonæque genus duplex, Ianumq. bifrontem.

quia præterita & futura respicit. Ouid:

Solus de superis qui tua terga vides.

Tale simulacrum Romulus & Tatius ei, cùm foedera pepigissent, ob duorum populorum societatem coniunctionemq. confecerunt.

Habuit templum Romæ, quod tempore belli aperiebatur, pacis autem claudebatur, vnde eum Naso *Clusium* appellat:

Et modò sacrifico CLVSIVS *ore vocor.*

Ter autem stante Imperio clausum est, vsq. ad tempora aduentus Saluatoris nostri, benedicti in secula: Primùm, regnante Numa Pompilio, deinde post bellum Punicum primum, tertiùm, post bella Actiaca, quæ confecit Augustus. Plura qui desiderat, consulat P. Victorem.

IANI.
Ex nummo argenteo
triumphali

AESCVLAPIVS

APOLLINIS & Arſinoës ſiue Coronidis filius, vt Pindari interpres. Aſclepiades & Socrates ex Arſinoë Leucippi filia & Apolline natum tradunt. Homerus in Hymnis & Diodorus ex Coronide Phlegyæ filia & Apolline. At Cicero Aeſculapii nomine tres fuiſſe ſcribit. *Primum Apollinis, quem Arcades colunt, qui ſpeculum inueniſſe, primúſq. vulnus obligauiſſe dicitur. Secundum, ſecundi Mercurii fratrem; is fulmine percuſſus dicitur, humatúſque eſſe Cynoſuris. Tertium, Arſippi & Arſinoe, qui primus purgationem alui dentíſq. euulſionem, vt ferunt, inuenit: cuius in Arcadia non longè à Luſio flumine ſepulcrum oſtenditur.* Apollodorus verò teſte Theodoreto Cyrenſe, tradit *Aeſculapium* à venatoribus repertum, raptumq́. ab altricis canis vberibus Chironi datum, ab eoq́. medicam artem didiciſſe, ac prima ſui experimenta Epidauri dediſſe. Ibidem poſtea ſerpentis forma cultus, deinde Romam aduectus, qua de re Ouidius in Transformatione: Epidaurus illi ſacra, vnde ei nomen Epidaurius. Lucanus:

——— *& medicis felix Epidaurus arenis.*

T. Liuius lib. v. quintæ Decad. de Paulo Aemylio agens, Sicyonem, inquit, inde & Argos, nobiles vrbes adit: inde haud parem opibus Epidaurum, ſed inclytam *Aeſculapii* nobili tẽplo, quod quinque millib. paſſuum ab vrbe diſtans, nunc veſtigiis reuulſorum donorũ, tum donis diues erat, quæ remediorũ ſalutarium egri mercedem ſacrauerant Deo. Variè eius ſimulacra effinxit antiquitas. Pauſanias ex auro & ebore à Thraſymedio Pario elaboratũ deſcribit. Is in throno ſedebat, virgã tenens in manu: ſuprà verò draconis caput manũ alterã habebat, cui etiã canis aſsiſtere videbatur. Alii cũ dracone & gallo pingũt, propter vigilantiã, de quo ipſi res ſacra fiebat.

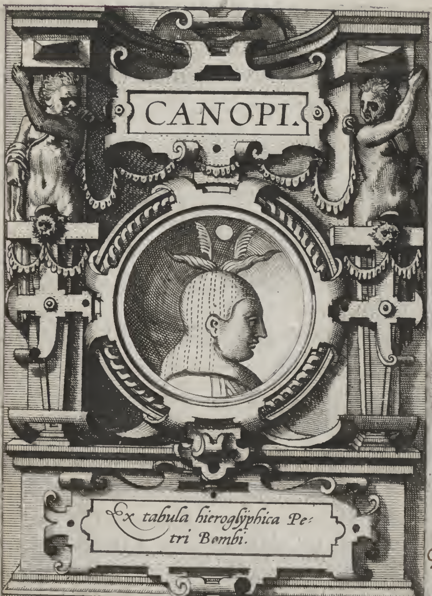
Adeò autem in arte excelluit, vt multorum deſperantium ſalutem, adiutor exſtiterit, ideoq́. vitam defunctis quibuſdam reſtituiſſe creditus eſt. Idq́. ægrè ferens Pluto, apud Iouem illum accuſauit, quaſi imperium Orci minuentem, quod ſemper eius opera homines ad vitam reuocarentur. Iratus vero Iuppiter fulmine AESCVLAPIVM percuſsit, qua morte Apollo indignatus ſagittis Cyclopes fulminis fabricatores interfecit. Mortuos verò quos excitauit receſet Baſilius Zãchus, monachus doctiſsim9 in Onomaſtico poëtico.

AESCVLAPII.
Ex numo argenteo M'. Acilij M'. F. M'. N. Glabrionis.

CANOPVS

CVLTVS ab Aegyptiis, cuius originem Suidas, & Rufinus lib. XI. Ecclesiasticæ Histor. commemorant. Ferunt enim Chaldæos per omnes orbis regiones *Ignem* circumtulisse, cumq. omnium nationum Diis cõtendisse, vt qui Deus vicisset ab omnibus coleretur. Quare cùm aurei, argẽtei, æreì, terrei, aliusque generis Dii igne cõsumerentur, omnibus in locis Chaldæorum Deus ceteros superauit: his cognitis CANOPI sacerdos astu rem aggressus est: nam vnum, è vasis illis, quæ vulgo hydrias vocant, minimis foraminibus pertusas, (quibus turbida aqua infusa, limpida & defecata effluit,) cepit, cera foramina obturat, extrinsecus elegantissimè depingit, aqua cõplet, atq. instar Dei cuiusdam efformat, excisumq. à veteri simulacro caput ei quàm scitissimè adaptat. Venientibus itaque cum igne Chaldæis, itur in conflictum, accensoq. circa hydriam foco, cera liquescit, itaq. apertis circumquaq. foraminibus quibus inclusa tenebatur, aqua effluxit, ignisq. exstinctus est. Astu igitur huius sacerdotis, CANOPVS Chaldæorum Deum superauit, & ab eo tempore maiori cultu coli cœpit. centum & vno stadio eius templum à Canopo vrbe Aëgypti distare scribunt.

Addit adhæc Rufinus pedibus exiguis, attracto collo, & quasi sugillato, ventre in modum hydriæ tumido, & cum dorso æquabiliter tereti depingi: eodem penè modo quo hic est, ex tabula Hieroglyphica Pet. Bembi Card. Illustriss. quæ semel iterumq. apud Venetos edita est, pictamq. vidimus in Bibliotheca doctissimi Liuini Torrentii Antuerp. Episc. & Abrahami Ortelii nostri P. M.

CANOPI.
Ex tabula hieroglyphica Petri Bembi.

SARAPIS

Ægyptius Deus, aliis *Serapis* dicitur. Idē porrò cum Plutone putatur esse, testibus Plutarch. in libello de Iside & Osiride, & Porphyrio in libro responsorum, aliisq. apud Gyraldum Syntagmatę VI. aliis *Osiris*, aliis *Iuppiter*, aliis *Ammon* putatur.

Tali autem ratione à Macrobio depictus est: *Calathum,* inquit, *eius capiti affingunt, & simulacro signum tricipitis animantis adiungunt, quod exprimit medio, eodemq. maximo capite leonis effigiem. in dextra caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: pars verò læua ceruicis rapacis lupi capite finitur, easq. formas animaliū draco conectit volumine.*

SARAPIS, quamuis proprius & peculiaris Aegyptiorum Deus esset, nihilominus & in Græcia multis in locis cultus fuit, & inprimis Athenis, teste Pausania: Et Romæ, in circo Flaminio, nona vrbis regione, vt Pub. Victor docet, cuius & ad huc nonnulla extant vestigia.

Apim verò nonnulli SARAPIDEM interpretantur, auctore Eusebio lib. x. de præparat. Euangel. quem tamen bouem fuisse maculis distinctum Herodotus & Mela tradunt. Vid. de hoc Augustinum lib. XVIII. de ciuitate Dei. & Suidam, Strabonem, Ammianum Marcellinum.

Jul: Ap: +

BACCHVS

IOVIS & Semeles filius, Homero, Euripidi, Hesiodo. Cicero quinque BACCHOS enumerat: *Dionysios,* inquit, *multos habemus; primum è Ioue & Proserpina natum (quem primùm boues ad aratra inuenisse ferunt. Secundum Nilo, qui Nysam dicitur condidisse. tertium Caprio patre, eúmq. regem Asiæ præfuisse dicunt. cuius Sabazia sunt instituta. quartum Ioue & Luna, cui sacra Orphica putantur confici. quinctum Niso natum & Thyone, à quo Trieterides constitutæ putantur.*

Vnde autem *Bacchus* dictus, variant scriptores. Quidam à mulieribus quæ illum bacchantes sequebantur: quidam à coronæ genere, quæ *Bacche* dicebatur, deriuant. Naso IV. Metamorph. multa Bacchi nomina paucis versibus complexus est:

Thuraq́. dant, Bacchumq́. vocant, Bromiumq́. Lyæumq́.
Ignigenamq́. satumq́. iterum, solumq́. Bimatrem.
Additur his Nyseus, indetonsusq́. Thyoneus,
Et cum Lenæo, genialis consitor vuæ.
Nyctelius q́. Eleleusq́. parens, & Iacchus, & Euan.
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes.

Horum omnium Etymon Gregorius Gyraldus Syntagmate VIII. & Basilius Zanchus reddit in Onomastico: plura verò Ioãnes Rauisius, & inter Græca Conradus Dinnerus suggerent.

Hic est Bacchus ille qui peragrata Asia & Africa ad Indos penetrauit, & tigrides deuicit, hinc currum eius cum lyncibus trahere finguntur, cui coronatus pampinea corona insidet triumphans.

Eius sacra apud Poëtas *Orgia* appellantur, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, quæ, nocte peragebantur præcipuè in montibus à Mænadibus, quæ & *Euiades* & *Mimallones* dicuntur, vnde *obscura* vocantur. & Ouid.

Tempus erat quo sacra solent Trieteria Baccho
Sithoniæ celebrare nurus, nox conscia sacris. Virg.
——vbi audito stimulant Trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithæron.

BACCHI.
Ex numo argenteo Q.
Cassij Q. F.

HERCVLES

ALCMENAE & Iouis filius, Hesiodo & Homero : Amphitruone natus tamen creditur, vt apud Plautum legimus. Alienis & suis laboribus inclytus, de quo plurima Diodorus. Quidam plures hoc nomine fuisse volunt, duos aliqui, III. nonnulli, alii XII. Varro tres & quadraginta collegit. Eloquentiæ parens, (in iis qui sunt de Natur.) Deorum, VI. tantùm.

Dictus autem *Oëteus* ab Oëta monte Thessaliæ, vbi pyra constructa conflagrans ad Deos transiit, vt Seneca refert in *Hercule Oëteo*, Ouidius & Diodorus. *Gallicus* quoq. *Hercules* celebratur singulari libello Luciani sophistæ, qui apta ex ore catena, id est dicendi vi & eloquentia, innumerabiles hominum copias ducebat.

Quanto autem odio eum Iuno prosecuta sit, testantur ingentia illa & indomita monstra belluæq. quas eius imperio coactus expugnare, comite Fortuna superauit: vnde laborib. suis cœlum adeptus est. Duodecim verò præcipui celebrantur eius labores in Catalectis Virgilii:

Compreßit Nemeæ primùm virtute Leonem.
Exstincta est anguis, quæ pullulat Hydra secundo.
Tertius euictus sus est Erimanthius ingens.
Cornibus auratis Ceruum necat ordine quarto.
Deiicit horrisono quincto Stymphalidas arcu.
Abstulit Hippolytæ sexto sua balthea victæ.
Septimus Augiæ stabulum labor egerit vndis.
Octauo domuit magno luctamine Taurum.
Tum Diomedis equos nono cum Rege peremit.
Geryonem decimo triplici cum corpore fudit.
Vndecimo abstractus vidit noua Cerberus astra.
Postremo Hesperidum victor tulit aurea mala.

Plura non addam ne compilasse scrinia Gyraldi videar, qui singulari libello eius vitam in gratiam Herculis Estensis Ducis Ferrariæ conscripsit, quem lege.

HERCVLIS.
Ex numo argenteo
M. Perpernæ Nepotis.

PAN

QVI Ouidio, Probo, Macrobio, *Faunus* appellatur; antiquis Latinis *Inuus*, vt refert Liuius, & Seruius in illud Virgilii: *Castrum Inui*. Arnobius, Rutilius Numatianus his versibus:

> *Multa licet priscum nomen deleuerit ætas,*
> *Hoc Iuni castrum fama fuisse putat.*
> *Seu* PAN *Tyrrhenis mutauit Mænala siluis;*
> *Siue sinus patrios incola Faunus init.*

A Poëtis Pastorum, atq. adeò totius naturæ Deus esse fingitur. Vnde etiam à Græca dictione πᾶν, quæ idem significat, quod totum vel omne, nomen accepit. Cicero, Mela & Plinius.

Apud Arcades magna religione, tanquam Arcadiæ Deus antiquissimus colebatur. Virgil. *Pan Deus Arcadiæ*. Capras & hircos Mendesii populi in Aegypto non mactant, quòd Pana inter octo Deos numerāt, quos octo aiunt priores duodecim Diis exstitisse. Aegyptii eius simulacrū, eo, quo Græci, modo effingunt, caprina facie hircinisq. cruribus, rubro colore, infima sui parte hispida.

Describitur plurimis versibus lib. XIII. à Silio Italico:

> *Pan Ioue missus erat, seruari tecta volente*
> *Troïa: pendenti similis Pan semper, & vno*
> *Vix vlla inscribens terra vestigia cornu. &c.*

item à Stroza patre, Alciato in emblematis, & Michaële Marulo.

Hic Demogorgonis filius creditur fuisse & fistulam cōposuisse septem imparibus calamis simul coniunctis, propter cæli harmoniā. Vnde Virg. in Corydone:

> *Pan primus calamos cera coniungere plures*
> *Instituit, Pan curat oues, ouiúmque magistros.*

Exstat apud Theocritum *Panos* fistula miro carminum artificio contexta: quæ obscurissima cùm sit, & ænigmati pœne par, exposita est à Ioanne Pediasimo.

Huius amor & deliciæ *Echo* creditur, in quam vocis imaginem Ausonii Epigramma circumfertur. Constantinus quoq. lib. XI. Geoponicôn ei pinum asscribit.

Plura apud Lilium Syntagmate XV.

PANOS.
IIII
Ex nummo argenteo C.
Vibij C.F. C.N. Pansę.

CVPIDO.

M.Cicero III.de Natur.Deor.tres Cupidines enumerat. Sed hic,cuius imaginem vides Martis Venerisq. soboles,& Ioci frater, de quo Horatius Od II.

Quam Iocus circumuolat, & Cupido.

Latinis propriè *Amor* dictus,quòd voluptatem & amorem conciliet.

Phurnutus finxit Cupidinē vt puerum, alatum sagittarium, & faces gestantem: *puerum*, quòd amantes mente non sint integra, & instar puerorū decipiantur; *alatum*, quòd hominū cogitationib. tanquā auis aduolet; *sagittarium*, vt amore captos & vulneratos indicet, & face velut ardentissima accensos.Seruius tamē ideò *puerum* depingi asserit, quòd turpitudinis stulta & puerilis sit cupiditas,vel quòd in amantibus imperfectus sit sermo & pœne puerilis: *alatū*,quòd nihil amantibus sit incōstantius seu volubilius: *Sagittariū*,quasi sagittis incerta iaculantem. Orpheus & *cæcum* dixit, quòd amor omnem intellectum excæcet.

Elegans exstat Sex. Propertii in CVPIDINEM Elegia lib.II.

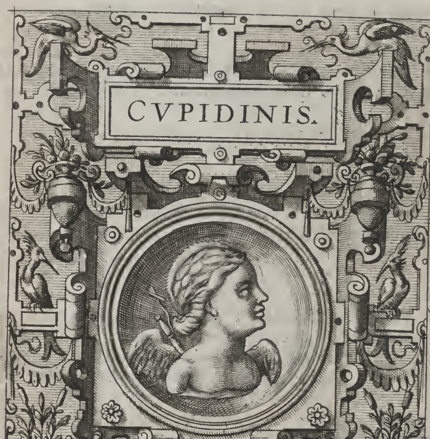
Quicunq. ille fuit puerum qui fecit Amorem,
Nonne putas miras hunc habuisse manus? &c.

Michaëlis quoq. Marulli hominis Græci venustum epigramma apponere libet:

Quis puer hic? Veneris. plenæ quid causa pharetræ?
Non bene prouisus certa quòd arma mouet.
Cur sine veste Deus? simplex puer odit apertum.
Vnde puer? pueros quòd facit ipse senes.
Quis pennas humeris dedit? inconstantia. Quare
Nulla Deo frons est? signa inimica fugit.
Quæ sors eripuit lucem? inmoderata libido.
Quæ macies? Vigilis cura dolórq. facit.
Quæ cæcum præit? Ebrietas, sopor, otia, luxus.
Qui comites? rixæ, bella, odia, opprobrium.

Cur autem senes amore torqueantur, iuuenesq, ante diem cadant, elegans exstat in lib. Authologias Epigramma de Amore & Morte, & in Emblematis Alciati:

Mors & Amor quondam tectum venêre sub vnum,
Mistáq.in hospitio tela fuerê simul.
Cùm nondum clara discessum luce pararent,
Mortis tela puer, mórsq. tulit pueri.
Hinc iuuenes occidit Amor fallente pharetra,
Hinc mors ipsa suos cogit amare senes.

CVPIDINIS.
Ex nummo argenteo
C. Egnatij Maxsumi

Castor et pollvx

Tyndarei & Ledæ filii, vt Homerus: vt Hesiodus, Iouis & Ledæ. Pindarus verò scribit POLLVCEM ex Ioue, CASTOREM ex Tyndareo genitum.

CASTOR mortalis natus est, POLLVX immortalis, sed huius precibus CASTOR quoq. immortalitate donatus est, vt refert Pindarus.

Theocritus eos ἀεθλητῆρας in Idyllio peculiari Dioscurorum nomine inscripto appellat. Quin etiam POLLVCEM ἀιθλοφόρον & CASTORA ἱππόδρομον cognominatos reperimus. Isidorus lib. x. de Ludis Circensibus cùm loquitur: *Itaque*, inquit, CASTORI *&* POLLVCI *deputantur hæ ludorum species, quibus à Mercurio distributos equos historia docent.*

Sub forma duorum fratrum effingebantur, robusti, formosi, in capite pilea habentes, hinc *Pileati fratres* Festo & Catullo:

A pileatis nona fratribus pila.

Suidas, authore Aeliano, horum effigies hoc modo ferme describit: Duo enim simulacra eorum fuisse ait, pari iuuentute, genas habētes imberbes, forma simili, inque humeros chlamydem, & enses sub clamyde haberent, & hastas erectas, quæ per dextram & sinistram extollebantur.

Supra caput flammam igneam habere videntur, qualem iis ait Orpheus apparuisse. Appuleius in x. Metamorph. casides in capite refert gestare, stellarum apicibus insignes, vt hic vides. Vterque autem in cœlo stellam habuit, de qua Flaccus:

Sic fratres Helenæ lucida sidera.

Castores etiam interdum equis albis insidentes apparuerunt, vt P. Vatinio cùm è prætura Reatina Romam veniret; cui eo die Persen Macedoniæ regem captum annunciarunt Cic. II. de Natur. Deor. Val. Maximus lib. I. cap. VIII. Scriptor de viris illustribus cap. XVI. de A. Postumio.

Lego apud Ciceronem in foro ab A. Postumio ædem his dedicatam: quæritur hoc tempore à multis, qua fori parte esset hæc *Castorum* ædes, Quidam SS. Cosmi & Damiani templum existimant: alii, iuxta Iuturnæ fontem, quod innuere videtur Ouidius in Fastis. Mirandum authores inter se dissentire, cùm tamen frequens sit eius templi mentio Cic. Liuio, Plutarcho, Horatio, Catullo, Plinio, aliis, vt verisimile sit non vnum, sed plura fuisse.

Ex nummo argenteo M' Cordi Rufi.

PENATES Dii præſides ac tutelares, quos etiam Lares vocabāt, & alio etiam nomine μεγάλους & πατρώους vnde Maro:

Dii patrii ſeruate domum —— & alio loco
—————— *patriiq́. Penates*

Et:

Cum ſociis, natoq́. Penatibus & magnis Diis.

Hi ſunt per quos ſpiramus, per quos corpus & animi rationem (vt more gentili loquar) habemus, vt Dionyſius lib. 1. Antiq. Romanarum latius diſſeruit. Nigidius verò referente Arnobio, PENATES Deos Neptunum Apollinemq́. eſſe prodidit, qui mœnibus Ilium circumcinxerunt. Hos ſecum in Italiam hinc tuliſſe Aeneam auctor & multis in locis Maro, quos ſæpè etiam in ſomnis eum ait monuiſſe.

Effigies ſacræ Diuûm Phrygiiq́. Penates,
Quos mecum ex Troia mediiſq́. ex ignibus vrbis
Extuleram viſi ante oculos aſtare iacentis
In ſomnis.

Quatuor autem PENATIVM genera produntur. Nam alii ſunt Iouis, alii Neptuni, tertii inferorum, poſtremi hominum. Sed Lares tectorum domuumq́. cuſtodes, modò Curetas & matris Magnæ Gallos, modò Manes, nunc aëreos Deos, nunc laruas eſſe voluerunt.

Dicti autē PENATES, vt placuit Tullio, à penu, ſiue ab eo quòd penitus inſident, ex quo etiam *Penetrales* dicebātur. Hinc & Feſtus ait, *Penetralia* eſſe PENATIVM ſacraria. Virgil.

Aeternumq́. adytis effert penetralibus ignem.

Horum porrò ædem in ea parte Palatini montis, Macrobius ait ſitam, quæ ad Boream vergens, Velia dicebatur. Liuius in v. Decad. *Aedes Deorum Penatium in Velia de cælo tacta eſt*. Scribit Aelianus, hirundinū genus Deis *Penatibus*, & Veneri, quæ ipſa quoque è numero *Penatium* putabatur, charum exiſtimatum eſſe ab antiquis.

PENATIVM.
Ex nummo argenteo
C.Sulpici C.F.

QVIRINVS

PRIMVS ille vrbis & regni conditor *Romulus*, constituto Imperio populi Romani, mortuus in Deos relatus est, dictusq. vt Heroës solent, à morte *Quirinus*,

Siue quòd hasta Quiris priscis est dicta Latinis,
Seu quòd Romanis iunxerat ille Cures.
Siue suo regi nomen posuere Quirites,
Multaq. Romulea bella parata manu.

Alii tamen QVIRINVM vocatum volunt, quasi κοίρανον *Dominum*. Dictus adhuc infans *Romus*, vt frater eius *Remus*, post ὑποκοριστικῶς *Romulus*, à ficu vt creditur *Ruminali*, vel quod lupæ *Ruma*, id est mamma nutritus est, vt in numis Antonini Pii aëreis.

De huius rebus præclarè gestis T. Liuius, Halicarnass. Plutarch. in Romulo, & L. Florus, qui pœnè omnes in eius origine, excessuq. discrepant: alii fulmine ictum, alii à Patribus discerptum tradiderũt. sed tamen tam atroci morte pereuntem, augustiore quadã forma & pœne diuina, sibi in via extra vrbem apparuisse dixit Iulius Proculus, cui populus nimium, vt fit, in re læta credens, *Romulum*, in Deorum numerum retulit.

Itaq. postea in eius honorem *Quirinalia* instituta, quæ XII. Kal. Maii peragebantur. quæ & *Feriæ Quirini* dictæ. Varro & Ouidius.

QVIRINI.
Ex nummo argenteo
C. Memmij C.F.

Genivs pop. romani.

Genivs Aurelii Auguſtini, ex Varronis ſententia, teſtimonio, Deus eſt, qui præpoſitus eſſe gignendis, ac omnium rerum vim habere gignendarum credebatur: qua ratione Cebes Thebanus in Pinace ſuum poſuiſſe ſenem dæmona, id eſt, Genivm viſus eſt. Plutarchus genivm eſſe ait, qui vnicuiq. noſtrûm inſit, qualis Socrati adfuiſſe ab eodem in ſingulari libello & Appuleio ſcribitur.

A *genendo* deriuant litteratores, *geno* enim, pro *gigno* vſurpabant veteres, vnde & *genetrix*.

Genivm quidam loci cuiuſq. Deum putauerunt, vnde Salluſtius libris Hiſtoriar loci *genium* pro naturâ dixit, qui Genivs in loci aditu atq. ingreſſu more inſtitutoq. maiorum, ſalutabatur. Virgilius.

Incertus Genium ne loci, famulumúe parentis
Eſſe putem ——————

De quo multa Martinus Delrius Soc. Ieſu Presb. (quo ciue meritò Antuerpia noſtra gloriatur,) commentario in Senecæ Tragici Agamemnonem.

Huic Deo res vino & floribus fiebat. Horat. in Epiſtolis:

——————————*piabant*
Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Et Perſius:

Funde merum Genio ——————

Hic Genivs interdum duobus anguibus repræſentabatur. Apud eundem:

Pinge duos angues ——————

Habuit & pop. Romanus Genivm qui hîc ſpectatur, & apud Fuluium in gente Cornelia pag. xi. & apud Lilium Syntagmate xv. De hoc Dio lib. L. *Bubo*, inquit, *in templum primùm Concordiæ, deinde in reliqua fere omnia, quæ ſanctiſſima habebantur, delubra deuolauit: ac cùm vndique exigeretur, in æde* Genii *populi conſedit, ac neq. captus eſt, & tarde admodum auolauit*. Tertullianus ſcribit maximum fuiſſe apud veteres iuramentũ, per Principum *Genium* iurare. Suetonius in Caligula, multos ab eo ſupplicio affectos, qui per eius *Genium* iurauerant, prodit.

GENII P. R.
Ex nummo argenteo
Cn. Cornelij Lentuli

TERMINVS.

NVMA Pompilius cùm publicum priuatumq. agrum certis limitib. terminisq. definiuisset, ædem Deo *Termino* in colle Tarpeio traditur erexisse, cui nihil ἔμψυχον sed liba tantùm, pultes, frugumq. primitiæ immolarentur.

Ouidius tamen illi agnam & porcam in secundo Fast. immolari prodidit. Item Horatius:

Vel agna festis cæsa Terminalibus.

Halicarnass. lib. II. Antiq. *Statuit*, inquit, *Numa, vt quisq. suo contentus esset, nec aliena appeteret. Iussit vnumquemq. fundos suos circumscribere, sacrósq. finibus lapides apponere, quos Ioui Terminali sacrauit, statuitq. vt sacra quotannis omnes die stata & constituta facerent, super locum ipsum coeuntes, festo etiam die constituto Terminalium Deorum.* Lege & Plutarchum.

Hic Deus saxi forma positus est, vnde & ea forma termini agrorum publicorum, priuatorumq. ponebantur, licet etiam postea stipes & arbor, vel tegula loco termini fuerit constituta. Quod his versibus in Fastis Ouid. insinuauit:

Termine, siue lapis, siue es defossus in agris
Stipes, ab antiquis tu quoq. nomen habes.

& Tibullus:

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in triuio florida serta lapis.

Sed de Termino lapide suprà in *Saturno*.

Tarquinius priscus cùm augustum Ioui, Iunoni, & Mineruæ tẽplum à primis fundamentis excitare cuperet, terramq. erueret, reperit plurimos Deos, à Numa & T. Tatio dicatos, & omnes quidẽ Ioui cessere & locum dedere, *Iuuentas* verò & *Terminus* cedere noluerũt, auctores Dionysius & Plutarchus. hinc Virgilius illum *Capitoli immobile Saxum* vocat. Sed Titus Liuius, Florus, & Seruius ad Tarquinii superbi facta referunt. exstat hæc Historia apud Varronem, citante Agellio lib. XII. cap. VI. ænigmate circumscripta.

Semel minusne, an bis minus sit, non sat scio,
An vtrumq. eorum, vt quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

Qua Historia apertè Imperii Pop. Romani diuturnitas & perpetuæ gloriæ series demonstratur.

TERMINI.
Ex nummo argen-
teo, Q. Titij.

BONVS EVENTVS.

M. Terentius Varro Togatorum doctiſsimus, lib. I. de re ruſtica inter duodecim Conſentes Deos Agriculturæ præſides BONVM EVENTVM nominat: primò Iouem & Tellurem, qui & parentes Magni dicuntur, Iuppiter ſcilicet pater, & Tellus mater: ſecundò Solem & Lunam, quorum tempora obſeruantur: Tertiò Cererem & Liberum, quòd ab his cibus & potio venit in fundo: quartò Robigum & Floram, quibus propitiis, neq. rubigo frumenta, neq. arbores corrumpit, neq. non tempeſtiuè florent, vnde *Robigalia* & *Floralia*: tum Mineruam & Venerem, quarum vnius procuratio oleti, alterius hortorum, vnde & Ruſtica Vinalia inſtituta: demum Lympham & *Bonum euentum,* quoniam ſine aqua & ſucceſſu miſera eſt agricultura, & fruſtratio quædam.

Plinius lib. XXXV. tradit Euphranorem ſimulacrum BONI EVENTVS feciſſe, vt dextrâ pateram, ſiniſtrâ ſpicam ac papauer teneret. atque etiam Praxitelem ſummum artificem eius ſimulacrum in Capitolio depinxiſſe. Templi *boni euentus* quædam etiam nunc veſtigia, Romæ cernuntur, inter Mineruam & S. Euſtachium, vt à pleriſq. creditur.

BONI
EVENTVS.
Ex numo argenteo
L. Scribonij Libonis

Honor.

Virtvti subiici Honoris effigies deberet, quòd hæc duo ſemper coniungerentur, ſed nos ordinem ſecuti noſtrum, alio loco poſuimus. Ita porrò Honoris templum conſtructum videbatur, vt accedi, niſi per *Virtutis*, nequaquam poſſet: qua obſeruatione docemur Honorem non malis artibus, ſed ipſa ſola virtute parandum eſſe. Huic rem diuinam Romani cùm facerent, aperto capite fuiſſe auctor eſt Plutarchus, & *Honorem* δόξαν vel τιμὴν eſt interpretatus: An, inquit, *quòd ſplendidum quiddam ſit honos, atq. ob id etiam ſplendidis & illuſtribus viris caput aperire ſolemus, & perinde ei Deo caput aperiendum cùm ſacrificamus.*

Scriptor de Viris illuſtrib. tradit Fab. Rutilianum inſtituiſſe, vt Equites Romani Idibus Quinctilib. ab æde Honoris equis inſidentes in Capitolium tranſirent. Vide Iacobum Ræuardum lib. II. Variar. cap. XV.

Meminit etiam huius Dei Cic. II. de natur Deor. *Vides*, inquit, *Templum* Honoris *à M. Marcello renouatum, quod multis ante annis erat bello Liguſtico à Q. Maximo dedicatum*. T. Liuius lib. XXVII. *Marcellum*, inquit, *aliæ atq. aliæ obiectæ animo religiones tenebant, in quibus quod cùm bello Gallico ad Claſtidium ædem* Honori *&* Virtvti *vouiſſet, dedicatio eius à pontificib. impediebatur, quòd negabant vnam cellam duobus Diis rectè dedicari, &c.*

Quin etiam C. Marius ædem Honori & Virtvti conſtruxit, de qua, vt alios prætercam, ita Vitruuius lib. XII. C. inquit, *Mutius magna ſcientia confiſus, ædes* Honoris *&* Virtvtis *Marianæ cellæ, columnarúmq. & epiſtyliorum ſymmetria legitimis artis inſtitutis perfecit. Id verò ſi marmoreum fuiſſet, vt haberet quemadmodum ab arte ſubtilitatem, ſic à magnificentia & impenſis auctoritatem, in primis & ſummis operibus nominaretur.*

Exſtant numi varii, in quibus iunctim Honos Virtvsq. ſpectatur, vt Cordi Caleni, cuius in auerſa parte Italia & Roma, in altera Virtvs armata, & Honos coronatus lauro. Item Vitellii, vbi Virtvs militari habitu, muliebri verò Honos conſpiciuntur.

HONORIS.
Ex numo argenteo, Italiæ
et Romæ statuas exhibente.

Sors, Fors fortvna.

Sortem eandem cum *Forte* credidit Antiquitas,& apud Horatium ſic pleriq. Sat. 1 .legunt:

Qui ſit, Mecænas, vt nemo, quam ſibi ſortem
Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa
Contentus viuat——vbi vulgo *ſeu ſors* editur.

Donatus in Terentii Phormione ita diſtinguit: *Fortuna*, inquit, *dicta eſt res incerta: Fors Fortuna, euentus fortunæ bonus.* & mox: *Aliud Fortuna eſt, aliud Fors fortuna, Nam Fors fortuna eſt, cuius diem feſtum colunt, qui in arte aliqua viuunt.* Huius ædes trans Tiberim eſt, vt in antiquis Faſtis & apud Ouid.

Quàm cito venerunt Fortunæ Fortis honores,
Poſt ſeptem luces Iunius actus erit.
Ite Deam læti Fortem celebrate Quirites,
In Tiberis ripa munera regis habet.

Vbi viii. Cal. Quinctil. eius coli feſtum oſtendit.

Hanc autem à Tullio primùm dedicatam legimus, tum & ab aliis poſtea. Nam & in hortis à Cæſare relictis iuxta fluuium etiam fuiſſe legimus. Sed longè ante hanc eius cellam T. Liuius lib. xxvii. Romæ aliam nominat, vbi prodigium narrat, à capite ſcilicet eius coronam in manus delapſam eſſe. Idem alio loco Papirium ait de reliquo aere, quod in ærarium intulerat, ædem *Fortis Fortunæ* de manubiis faciendam locaſſe, prope ædem eidem Deæ à rege Seruio Tullio dedicatam. Quamquam, nequid diſsimulem, cùm apud auctores citatos *Fortis Fortunæ* lego: cur non genitiui eſſe queant, à duobus rectis *Fortis fortuna*, nam caſus in quibus citaui vtriq. conueniunt. Sed vtrius de æde loquantur auctores, longum foret inquirere, hac de re iudicent alii.

SORTIS.
SORS.
Ex nummo argenteo,
M. Pletorij.

FORTVNÆ ANTIATIS ita meminit Horatius lib. 1. Od. XXXV.

O Diua gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funerib. triumphos.

Quos verſus hoc modo Acron interpretatur: *Apud Antium Fortunæ templum eſt famoſiſſimum, multorũ etiam principum donis ornatum, vnde ciuitas ipſius tutelæ dicta eſt.* Cui aſcribit & Macrobius lib. 1. ſe apud Antiũ vidiſſe promoueri ſimulacra *Fortunarum* ad danda reſponſa. Meritò autẽ dicit *Fortunarũ*, quia duæ ſunt, altera enim REDVX eſt, quam, teſte Martiale, Domitianus coluit.

Hic vbi Fortunæ Reducis fulgentia latè
Templa nitent —— &c.

Et huius Claudianus ita meminit.

Aurea Fortunæ reduci ſi templa priores
Ob reditum vouere ducum, non dignius vnquam
Hæc Dea pro meritis amplas ſibi poſceret ædes.

Suetonius in Caligula *Antianam* dicere videtur, vel potius Antiatinam. Codices enim variare videmus. Apud Plautũ in Rudente quoq; mentio *Fortunæ anatinæ*. Sed hic iocus Plautinus, nõ Deæ cognomẽ, ab anate aue deſumptum eſt, quæ aqua, non madefacta, exit.

FOR. ANTIATIS.
Ex nummo argen-
teo, Q. Rustij.

Isis

Iovis Aegyptii filia, Osiridis soror & coniux, de quibus singulari libello Plutarchus. Isidem porrò eandem esse cum *Luna* docent simulacra, quoniã nigris vestibus & cornigera ad similitudinẽ *Lunæ* effingebatur, qualis hic pænè apparet. Sed enim Isis credita est Aegypti genius, qui per sistri motum, quod gerere videbatur dextra, Nili accessum significabat. Horapollo verò in Hieroglyphicis annum ait *Iside* significari: *Annum*, inquit, *significare volentes, Isim, hoc est mulierem pingunt: hoc eodem signo Deum intelligi volunt. Nam apud ipsos stella est Isis, Aegyptia lingua Sothis appellata, Græca verò Astrocyon*: quod etiã Photius C.P. Patriarcha in Bibliotheca ex Isidori vita prodidit.

Sunt qui *Deam Syriam* eandem faciunt cum Iside, sed libello Luciani *de Dea Syria* facilè redarguuntur: alii *Pallada*, alii *Cererem*, vt in eodem libello, de quo suprà Plutarchus.

Aelianus lib. x. de animalibus cap. xxiii. tradit Copton vrbem esse Aegypti, in qua eo cultu Isis coleretur, quo aut coniuges aut liberi à lugentibus solent: eoq́. loco perniciosissimos esse serpentes & scorpiones, qui morsu statim necent: quos vt vitent, omni diligentia & cautionibus student Aegyptii, &c.

Nominata autem est his nominibus.

τιθηνή	Atmis.
πανδεχής.	Pelagia.
Patricia.	Linigera,

Quod eius sacerdotes lineis vestibus induerentur. Ouid.

Vidi ego Linigeræ numen violasse fatentem
Isidis Isiacos ante sedere focos.

Iuuenalis:

Qui grege linigero circundatus, & grege caluo.

Nam Isin ferunt intellecta Osiridis mariti morte, in luctu caput totondisse: quod etiam tum sacerdotes: imitabãtur. lege Apuleium, Diod. Siculum, Cor. Tacitum & Lucianum in Dialogis.

Habeo numiũ cũ *Iside* & sistro, adiũcta Ciconia, qua Aegyptũ exprimũt nefas enim erat Aegyptiis vllã occidere. Plura hac de re apud Antoniũ le Poix, Ducis Lotharingiæ Medicũ, lib. de Numis antiq.

ISIDIS.
Ex numo argenteo, in cuius dorso, Vota publica.

ROMA,

EIVS effigies in multis tam aureis, quàm argenteis numis non modò Imperatorum, verùm etiam Consulum curâ reperitur apud Hubertum Goltzium, Ant. Augustinum v. cl. Dialogo III. Antiquitatum, fuluium Vrsinum, & Adolphum Occonem. Neronis quidem Claudii, ROMAM præfert armis insidentem, dextraq. coronam porrigentem ciuibus fortasse, aut viris fortibus. Vespasiani verò vnus quidem armatam ostendit, dextrâ victoriam alatam cum corolla tenẽtem, sinistrâ hastam: alter verò septem insidentem collibus manúq. parasonium (qui pugio est sine cuspide) tenet, ad pedes Tiberis fluuius est. Alias porrò picturas hic transeo.

ROMAM porrò pro Dea cultam auctor Xiphilinus ex Dione, & Martialis lib. XII. Epigram. VIII.

Terrarum Dea gentiúmque ROMA,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Ad quos versus & Iulius Frontinus lib. II. de aquæductib. Spartianus in Hadriano, Tacitus XIV. Prudentius lib. I. in Symmachum alludunt. Hinc & AETERNA dicta est. Ausonius:

Ignota æternæ ne sint tibi tempora Romæ.

Symmachus lib. III. Epist LV. Ammianus Marcellinus lib. XV. & XIX. Quin etiam *Flamines* & sacerdotes tanquam singularis quædam Dea adepta est: testis est inscriptio illa Lugdunensis in Gallia in basi:

SERVILIO.
MARCIANO.
ARVERNO.
C. SERVILII.
DOMITI. FILIO.
SACERDOTI. AD.
TEMPLVM. ROMÆ.
ET. AVGVSTORVM.
TRES. PROVINCIÆ.
GALLIÆ.

ROMAE.
Ex nummis argenteis Consularibus.

VIRTVS

A VIRIBVS vel à viro dicitur, quòd teste Cicerone, virum VIRTVS maximè honestet. Est autem VIRTVS, vt ait Lactantius, *Perferendorum malorum fortis & inuicta patientia*, apud quem & illa Lucilii leguntur carmina:

> VIRTVS *est homini, scire id quod quaeq. habeat res,*
> VIRTVS, *scire homini rectum, vtile, quid sit honestum:*
> *Quae bona, quae mala, quid sit inutile, turpe, inhonestum.*
> VIRTVS, *quaerendae rei finem scire, modúmq.*
> VIRTVS, *diuitiis pretium persoluere posse,*
> VIRTVS, *id dare, quod reipsa debetur honori,*
> *Hostem esse, atque inimicum hominum, morúmq. malorum,*
> *Contrà, defensorem hominum morúmq. bonorum.*

Haec Lucilius, plura VIRTVTIS elogia & commendationes apud Gnomologos Graecos & Latinos è scriptis Philosophorum & poëtarum reperies, quae non est huius temporis connectere.

Hanc Romani Deam fecêre, teste Aurel. Augustino, cui aedem vouisse suo primo cõsulatu C. Marcellum legimus, quam eius postea filius ad portam Capenam dedicauit, vt tradunt Liuius, Valerius Max. & Plutarch. Alteram C. Marius summissiorem excitauit, ne publicis auspiciis fortè officeret, eamq. propterea augurum collegium demoliri iuberet.

M. Tullius lib. II. de legib. VIRTVTEM coli iubet, Iuuenalis:

> *Vt colitur, Pax, atq. Fides, Concordia,* VIRTVS,

Plautus in Amphitryone prologo, in quo Mercurium introducit VIRTVTIS meminit, interq. Deos ponit.

Varia autem apud antiquos forma effingebatur, nunc honesto & matronali induta habitu, nunc quadrato insidens saxo; hic autem armata est, quòd VIRTVS fortitudinem roburq. designet: in Maximiani Aug. numo, Hercules cornibus ceruum comprehendens spectatur: virili quoq. habitu in Gallieni & Alexandri Impp. denariis. Extat & in numo M. Val. Acilii, hac forma: Mulier erat columnae laeuo nixa cubito, dextera serpentem tenens. Saepè etiam HONOS VIRTVTI addebatur, quòd etiam templa coniuncta haberent, de quo suprà, vnde illa apud Tulliũ DVCE VIRTVTE, COMITE FORTVNA, similiter coniunguntur. Plura Numismata Ant. Augustinus Praesul CL. dialogo II. Antiquitatũ.

VIRTVTIS.
Ex numo argenteo M'
Aquilij M'. F. M'. Nepotis.

NON hic de Virtute Iuſtitia agemus, de qua pleni ſunt Philoſophorum ac Iureconſultorũ libri, ſed de IVSTITIA quã loco Deæ coluit antiquitas, à Græcis *Aſtræam* nuncupatam. Ouid.

Vltima cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

quin etiã teſte Polluce δίκη appellatur, huic duos hymnos Orpheus cecinit, alterum quidem δίκη, alterum verò δικαιοσύνη, & vtriq. adolet Thus. Hanc finxerunt Aſtrologi ſignum in Zodiaco, quod *Virginem* nominant, & præſertim Græcus interpres, ad ea verba, quib. ait manibus ſplendentem ferre ſpicam: *Quidam aiunt Aſtræum antiquum fuiſse Mathematicum, qui primus aſtrorum inuenerit appellationes, vnde & ſiderum pater.* Alii Aſtræam Iouis & Themidis filiam, vt Heſiodus, eſſe dicunt, de qua ſingularis libellus Stephani Pighii hominis doctiſsimi *Themis Dea.* Alii Aſtræi & Hemeræ, id eſt *Diei* filiam putauêre.

Sic autem Chryſippus apud Agellium lib. XIV. libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς depingit. *Imaginem* IVSTITIAE *fieri ait forma atq. filo virginali, aſpectu vehementi & formidabili, luminib. oculorum acribus: neq. humilem neq. atrocem, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate.* Pauſanias eam formoſa depingit facie, obſtricto collo iniuriam continentem, & fuſte acriter ferientem. Apud Aegyptios capite truncam fuiſſe ſcribit quidam, quam per manum ſiniſtram porrecta palma diſcapedinatam effingebant, propterea quòd ſiniſtra genuina pigritia nulla calliditate prædita videatur, & ideo æquitati potiùs quàm dextra conueniat. Noſtri autem ſæculi Pictores vel oculis clauſis, vel cum libra, & ſtatera, vel cum virgarum faſce exhibent. Memini quoq. vidiſſe depictam hoc modo: Nuda virgo, quadratum ſedens ſuper lapidem, & æquatam manu altera bilancem tenens, exertumq́. altera ſub ala, enſem quodammodo occulens.

IVSTITIAE.
Ex numo ęreo Corinthi:
aco Tib: Cęsaris.

F E L I C I T A S.

FELICITAS, quam Græci εὐδαιμονίαν, antiquis etiam Dea exiſtimata eſt. Plinius lib. XXXV. Huius Deæ ſimulacrum Archeſilao plaſtæ locatum à L. Lucullo H S. LX. tradit, cui mors vtriuſq. inuidit. Meminit & huius Deæ D. Auguſtinus : *Quid quòd & FELICITAS Dea eſt, cur non ipſa vna, quæ coleretur conſtituta eſt, quæ poſset vniuerſa conferre, & compendiò facere felicem?* Et mox: *Cur denique tam ſerò huic tantæ Deæ poſt tot Romanos principes, Lucullus ædem conſtituit? L. enim Licinius Lucullus anno ab* VC. DCLXVI. *Coſ. cum* M. *Cotta conſtrui curauit* . Et alibi : *Quid quòd & Felicitas Dea eſt ædem accepit, aram meruit, ſacra ei congrua perſoluta ſunt, &c.*

Exſtant Numiſmata varia, in quibus hic argenteus *L. Cornelii Sullæ Fauſti Fel.* quod illi cognomen rebus aliquandiu ex voto fluentibus inditum fuiſſe auctor eſt Plutarch. & ſcriptor de viris illuſtrib. filium quoque *Fauſtum* & filiã *Fauſtam* cognominauit. Et Iuliæ Mammææ Auguſtæ numus, in cuius auerſa parte fœmina in ſolio ſedet, dextra caduceũ, ſiniſtra copiæ cornu tenens, hac inſcriptione FELICITAS PVBLICA. qua multi nummi FOELICITATIS inſigniuntur, vel FELICITAS AVG. vel TEMPORVM, & SAECVLI, apud Adolphum Occonem & Ant. Auguſtinum Dialogo II. Antiq.

Nec illud prætereundũ, in multis denariis per duplex EE FEELIX E pro longo ſcribi : peccant igitur qui per oe FOELIX ſcribunt, vt docuit Manutius in Orthographia.

Cebes Thebanus Platonis diſcipulus in Tabula deſcribit in eminenti quopiã arcis veſtibulo FELICITATEM in ſolio ſedẽtem, liberali ornatu comtam, & florentiſsimo ſerto coronatam. Patet ex Dione lib. XLIV. C. Iulium Cæſarem Dictatorem FELICITATIS templum inchoaſſe, quod Lepidus Magiſter equitum abſoluit.

FELICITATIS.
Ex nummo argenteo L. Corne-
lij Sulle Fausti Fel. 32.

FIDES,

EIVS ædes in Capitolio, teſte Plinio lib. XXXV. Hiſtor. M. Cicero lib. III. Offic. FIDEM ait vicinam Ioui Capitolino: in II. de Natur. Deor. ab Attilio Calatino conſecratam ſcribit. Feſtus etiam ante vrbem conditam ab Aenea in Palatio dedicatã. Dionyſius Halicarnaſſ. lib. II. Antiquit. Numæ tribuit: *Primus*, inquit, *ipſe omniũ templum* FIDEI *publicæ erexit, ſacrificiaq. ei ſtatuit ſumtu publico, ſicut de aliis.* Eadem pœnè Plutarch. Eiuſdem FIDEI maximum ſtatutum fuit iuſiurandum, cuius & Cic. in Officiis meminit. Liuius in primo Numam FIDEI ſollenne ait inſtituiſſe ſacrum, ad quod ſacrarium rem diuinam facerent. vnde & Plauti illud in Aulul. *Hoc mihi factu' ſt optumum, vt te auferam aula, in* FIDEI *fanum, ibi abſtrudam probè.*

Meminit & FIDEI Deæ Cornelius Nepos in Attici vita, tametſi *Phidiæ*, alii, nonnulli *Philiæ* reponant.

Sine cæde, ferro, & ſanguine res fiebat FIDEI, ſed ſacerdotes albo panno velabantur, indicantes FIDEM rectam & candidam eſſe debere, vnde Horatius. I.

—— albo rara FIDES *colitur*
Velata panno —— & Maro:
Cana fides ——

Vide amborum interpretes.

Oſtendebatur interdum in Denariis, duabus iunctis manibus, interdum imagunculis duabus dextram dextræ iũgentibus, vt in pleriſq. apud Ant. Auguſtinum Dialogo II. Antiquit. Ad quod alluſit Virgil.

Accipe, daq. fidem — &:
Iungimus hoſpitio dextras — Statius:
Iam pariter cöeunt animorum in pignora dextræ.

Liuius: *Dextra data fidem futuræ amicitiæ ſanxerunt.* Et libro XVII. Tacitus: *Dona dedit legionibus, & dextras hoſpitii inſigne.*

FIDEI.
Ex numo argenteo A. Li-
cinij Nerue Siliani III uiri.

P A X.

PLVTARCHVS in Cimone, PACIS aram Athenis dicatam tradit, cùm cõditiones pacis à Perſis Athenas Callias legatus detuliſſet. Romæ templum eius fuit ſplendidum & ornatũ, quod inchoatum à Claudio ære ſuo Veſpaſianus abſoluit: auctores Ioſephus, Dion, Suetonius, Plinius, quod foro proximum Imp. conſtituit. Solebant hoc templum frequentiſsimè ægroti inuiſere, vt è Galeno colligo: *Quam cenſes pugnam fore? Anne talem, qualem frequenter in templo* PACIS *& inter ægrotos conſpicimus, adeo vt etiã ad manum res veniat, tantum abeſt vt turpi dicto abſtineant*. Sed temporibus Cõmodi, tanta illa moles templi tantuſq. ſplendor incendio conſumta ſunt.

Pingitur autem hic in numiſmate Cæſaris Octauiani, virginali forma, cum oleæ ramo & cornu copiæ, oliua autẽ PACIS eſt ſymbolũ, eſtq. Mineruæ ſacra, quæ ſcientiarum præſes eſt, & quod oleo lucubrationes ſtudiorum fiunt, quæ PACIS vigent temporibus: PACIS enim *alumnam* Cic. eloquentiam vocat: at contrà *inter arma ſilent leges*. Cornu copiæ rerum omnium PACIS temporibus abundantiam deſignat, in quo & ſpicæ conſpiciuntur interdum, & vomer, quo terra proſcinditur, & lætæ fruges exiſtunt, vt copioſè Ant. Auguſtinus VCL. Dialogo II. Antiquit. Ariſtophanes poëtarum feſtiuiſsimus in Acharn. PACEM formoſam deſcribit, ſociam Veneris & Charitum, eiuſq. ſacrificium copioſè exequitur, quem reuolue.

Non iniuria autem ipſe Auguſtus nummos ſuos PACIS inſigni ſignauit, cum eo rerum potiente, PAX toto orbe terrarum effloruit, paciſq. auctor Chriſtus Saluator noſter natus in orbem pacem attulerit.

PACIS.
Ex nummo aureo
Cęsaris D.F.

CONCORDIA

DIVERSA templa Romæ habuit. Vnum quod Camillus vouit teſte Ouid. in Faſtis, & Plutarcho. Poſtea verò Flauius ſcriba Appii Claudii Cæci, Annio libertino patre natus, qui dies feſtos publicauit, aream fecit. Eam ædem CCCIV. annis poſt Capitolinam dedicatã tradunt. Hinc apparet ædem Capitolinam CONCORDIÆ fuiſſe aliam, quam iuxta templum Iunonis Monetæ Camillus vouerat. Alterum prius Liuius lib. XXII. votum ait L. Manlio Prætore Galliæ, ob ſeditionem militarem, quod biennio poſt Senatus locandum curauit. Certè & D. Auguſtinus lib. III. de Ciuitate tradit ædem CONCORDIÆ poſt Gracchorum tempora conſtructam fuiſſe; quam etiam Opimius Cõſul inſtaurauit. Quin etiam Iulio Cæſari à Senatu permiſſum eſt vt nouum CONCORDIÆ templum ædificaret teſte Dione lib. XLIV. Aliã ædem Tiberius Cæſar dedicauit, quam eius mater Liuia conſtituerat. Lege Suetonium. Dion quoq. lib. LVI. ait, à Tiberio hanc ædem dedicatam eſſe, & in ea ſuum fratriſq. Druſi mortui nomen ſcripſiſſe, Ouid. in Faſtis de Tiberio:

Templáq. feciſti, quam colis ipſe, Dea.
Hæc tua conſtituit genitrix. & rebus & ara. Idem:
Te quoq. magnifica CONCORDIA *dedicat æde*
Liuia, quam caro praſtitit illa viro.

CONCORDIÆ ſacrificium Seneca in Medea his verſibus:

Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet diuite copiam,
Donetur tenera mitior hoſtia.

De CONCORDIA Iuuenalis:

Qúæq. ſalutato crepitat CONCORDIA *nido* ——

Vbi alii Cornicem, vt Politianus in Miſcellaneis, alii Ciconiam interpretantur. Aelianus auctor eſt, olim veteres in nuptiis poſt Hymenæum, cornicem inuocare ſolitos fuiſſe, hocque CONCORDIÆ ſignum dare iis, qui liberorum quærendorum gratiá conueniſſent. Probus vero, Templum, inquit, *Concordiæ* vetus fuit, in quo Ciconia multa. Amice lector, vtrum mauis, elige, non de ſalute tua agitur, ſed de lana caprina.

CONCORDIÆ.
Ex nummo argentio
P. Fontei Capit. IIIViri.

LIBERTAS

In primis à Romanis Dea habita & culta eſt. EIVS templum Pub. Victor in Auentino conſtituit, & ibidem eius atrium addit, cuius crebra apud varios auctores mentio. Hoc templum Liuius ex multatitia pecunia cum æreis columnis, & ſtatius pulcherrimis à T. Sempronio Graccho & conditum ſcribit, & dedicatum. cuius atrium ab Aelio Pœto & Corn. Cethego Cenſorib. inſtauratum & auctum, demum & à Pollione fuiſſe reſtitutum teſtis eſt Tranquillus.

M. Cicero in oratione pro Domo ſua ad Pontifices, ait domum ſuam à Clodio contra fas & ius Populi Romani Deæ LIBERTATI eſſe conſecratam, quaſi Clodius Cicerone expulſo patriam à paricida liberaſſet. Quin etiam teſte Dione lib. XLIIII. Patres & Senatus poſt victoriam, Cæſarem LIBERATOREM PATRIAE appellarunt, LIBERTATIQ. templum conſtruxerunt.

Nec minus apud Græcos LIBERTATEM & Liberatores Deos cultos legimus, ἐλευθερίαν & ἐλευθερίους θεοὺς, vt fuit ζεὺς ἐλευθέριος *Iuppiter aſſertor.*

Libertatis ſignum, pileus eſt, vnde & qui libertate donarentur, ſerui, capite raſo pileum accipiebant, vt ex Plauti Amphitr. & Polybii Fragmentis notiſsimum eſt quo modo in M. Bruti Cæſaris percuſſoris numis formata eſt, à quorum vna parte *ipſa Libertas,* ab altera duo pileo appoſiti pugiones cum hac inſcriptione EID. MAR. quo die Cæſar tribus & viginti in curia à Caſsio & Bruto ceteriſq. percuſſoribus confoſſus vulneribus occubuit.

Plura ſi voles conſule Ant. Auguſtinum Dialogo I. & II. Antiquit.

LIBERTATIS.
Ex nummo argenteo
Bruti, C. Iulij percuss.

LIBERA.

BACCHVS LIBER à poëtis nominatur, vel à linguæ licentia, vel quòd animum curis liberet, & pellat triſtitiam. Ouid.

Cura fugit multo diluiturq. mero.
Tunc veniunt riſus, tum pauper cornua ſumit,
Tunc dolor & curæ, rugaq. frontis abit.

Aliam rationem reddit Diodorus, Dionyſium nimirum iuſsiſſe in Bœotia, in patriæ ſuæ gratiam, vt omnes vrbes liberæ eſſent, condita etiam de ſuo nomine ciuitate, quam Eleutheras appellauit. Sed tamen Plut. in Problem. quærit, Cur Bacchũ LIBERVM vocent? An quòd bibentibus cauſa ſit libertatis? fiunt enim pleriq. potu licentiores: An quòd libationem inuenerit? An verò quod pro Bœotiæ libertate pugnarit? D. Auguſtinus ideo LIBERVM appellatum ait, quòd mares in congreſſu per eius beneficium emiſsis ſeminib. liberentur, quòd etiam in fœminis agere LIBERAM dicunt, ideoq. illi virilem corporis partem, huic vero fœmineam in templo poni. Hinc forſitan contigit, vt è nobis natos liberos appellemus.

Habuerunt autem LIBER & LIBERA vnum Romæ ſimul templum, quod apud Circum Maximum auctore Tacito lib. II. Annal. ab A. Poſtumio votum à Tiberio Cæſare inſtauratum. T. Liuius: *Supplicatio,* inquit, *ad Cereris,* LIBERI, LIBERÆQ. *fuit, quòd ex Sabinis terræ motus ingens, cum multis ædificiorum nunciatus erat.*

Meminit LIBERÆ & Cereris, ſed & LIBERI, ſed non ſimul, Cicero in VI. Verr.

Forte autẽ eadẽ hæc cum LIBERTATE, de qua hic paulò ante: nec omnino abſurdum eſt. Quemadmodum enim Brutus patriæ liberator LIBERTATEM in numis ſuis expreſsit, ita & eius ſocius Caſsius LIBERAM, ſic vt eadem occaſione liberata ſcilicet patria cudiſſe videatur.

Liber & Libera

SPES

Vt Dea à Romanis eſt culta. EIVS ædes in foro olitorio fuit, quam Cic. II. de Legib. à Collatino conſecratam, Liuius lib. XXI. fulmine ictam, lib. XXIV. ait conflagraſſe, Q. Fabio & T. Sempronio Graccho Coſſ. P. Victor SPEI nouũ templum in ſeptima vrbis regione ſtatuit, hoc eſt in Via Lata. Heſiod. lib. I. ἔργων fingit Pandoram omnibus ornatam dotibus habuiſſe capſulam, qua aperta euolauit in orbem omne genus malorum & morborum, ſolamq. in fundo clauſa clapſula SPEM reſtitiſſe in aduerſis anchorã ac perfugium, quam tamen Origenes fabulam lib. IIII. aduerſus Celſum deridet. Theognis quoq. Gnomologus SPEM inter homines ceteris ſororib. in cœlum fugientib. ait remanſiſſe.

Hinc iſti verſiculi circumferuntur, incerto autore:

Alma fides Dea magna abiit, Pietasq. Pudorq.
Cum Nemeſi Charites, Pax bona, nudus Amor,
SPES *Dea, quæ gentes, falſa dulcedine ſemper*
Paſceret, in terris ſola relicta fuit, &c.

Eius autem effigies in numis Hadriani apud Ant. Auguſtinum Dial. II. Antiq. ſpectatur. exſtat ſcilicet femina, ſiniſtra veſtem parùm eleuans, dextra in cubitum elata pateram fert, in qua repoſitum eſt vas cum floris ſimilitudine, cum hac Epigraphe: SPES P. R.

Quidam etiam viridi eam palla induerunt, & dolio cum cornice inſidentem effinxerunt: quidam etiam cum Nemeſi.

Ait Dion lib. L. ante bellum Actiacum cum aliis pleriſq. ædificiis eius ædem incenſam fuiſſe, quod factum quidam libertorũ opera putauerunt.

SPEI.
Ex numo argenteo C.
Clodij C. F. Vestalis.

CLEMENTIÆ etiam numen venerata eſt Antiquitas. In Cæſare refert Plutarch. Pop. Romanum poſt mortem Iulii Cæſaris CLEMENTIÆ eius templum vouiſſe & dedicaſſe, cuius ſingularis clementia & humanitas à M. Tullio in Marcelliana & Ligariana in cœlum extollitur. De hac Dea ita Claudianus:

Principiò magni cuſtos CLEMENTIA *mundi.*
Quæ Iouis incoluit Zonam, quæ temperat æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolum: Nam prima chaos CLEMENTIA *ſoluit*
Congeriem miſerata rudem, vultuq. ſereno
Diſcuſſus tenebris in lucem ſæcula fudit.
Hæc Dea pro templis, & thure calentibus aris
Te fruitur ——— ——— Idem alibi:
Nonne vides vt noſtra ſoror CLEMENTIA, *triſtes*
Obtundat gladios? ———————

In Tiberii Cæſaris numis CLEMENTIA ſpectatur in auerſa parte, & eiuſdem alius cum inſcriptione *Moderationis*, muliebri facie & vittata. In Vitellii ſedentis habitu, altera manu laurum, haſtam altera tenet.

CLEMENTIAE.
Ex numo aereo Tiberij Imp. Aug.

PIETAS,

HANC M. Tullius ſic deſcribit: PIETAS, *iuſtitia eſt aduerſus Deos, & cultus erga maiores & ſanguine coniunctos*. D. Auguſtinus lib. IV. De Ciuitate: PIETAS *eſt verax Dei cultus, non cultus tot falſorum Deorum, quot dæmoniorum*. Sed hæc de virtute. Deam autem fuiſſe certum eſt. nam T. Liuius ait in foro olitorio ædem PIETATIS dicaſſe Manium Acilium Glabrionem duumvirum, ſtatuamq. auratam, quæ prima fuit omnium in Italia, patris Glabrionis poſuiſſe. Nam is erat qui eam ædem vouerat, quo die cum rege Antiocho ad Thermopylas pugnaſſet, locaueratq. idem ex S. C. Eo autem loco, quo habitaret mulier, quæ matrem in carcere inedia confectam vberib. ſuis aluit, ibidemq. imago rei hiſtoriam exprimens oſtendebatur, vt eſt in V. apud Val. Max. cap. IV. & Plinium lib. VII. cap. LXV. vbi *Manius Acilius*, non *Marcus Attilius* legendum, qui cum L. Quinctio Flaminino anno V. C. DCIV. Coſ. fuit. Solinus tamen & Feſtus patrem, non matrem, nutritum volunt.

Q. autem Cæcilius Metellus cognomento Pius meritò *Pietate* numos ſuos inſigniit, cuius pietatem erga patrem omnes celebrant ſcriptores. Ciconiam autem, quæ PIETATIS ſymbolum eſt, adiunxit, quod parentes ætate feſſos, teſte Plinio lib. X. cap. XXIII. alis ſuis ferat, & nutriat, quam tantoperè Ariſtophanes in auib. prædicat.

Et D. Baſilius. Quiſquis plura deſiderat legat prouerbium ἀντιπελαργεῖν & Hieroglyphica Horapollinis & Ioannis Pierii Valeriani. Memorabile eſt quod refert Chriſti Martyr Cornelius Muſius de Ciconia Delphica in epigrammat. quod patrum noſtrorum memoriâ accidit.

PIETATIS.
Ex numo argenteo
Q. Cęcil. Metelli Pij.

Salvs,

Hvivs ædes à C. Iunio Bubulco Cenſore locata fuit, vt lib. IX. Liuius declarat, quam Conſul bello Samnitum vouerat, mox idem Dictator dicauit. Hanc Pub. Victor in ſexta vrbis regione, hoc eſt in Quirinali ſtatuit.

Effingebatur mulieris forma in ſolio ſedentis, & pateram tenentis, penes quam erat ara, aræ inuolutus anguis, caput extendens, vt in numis Manii Acilii, Traiani & Antonini Pii apud Ant. Auguſtinum Dialogo II. Antiquit. oſtenditur. fortaſſe quòd ſerpens Aeſculapio ſacer ſit Medicinæ inuentori, per quam valetudo & ſalus homini redditur.

Hygiia Græcis appellatur, cuius ſimulacrũ apud Sicyonios ſcribit Pauſanias, vix videri potuiſſe, ad quod mulieres capillos dicabant, & in eius honorem ſibi demebant.

Apud Romanos etiam augurium habebat, quod intermiſſum, Auguſtum legimus reuocaſſe. Vide Feſtum, Ciceronem, Liuium, Suetonium, Tacitum, Dionem.

Antiochus cognomento Soter militibus ὑγιείας ſymbolum pro teſſera dedit pentagoni forma teſte Luciano. Hic cùm aduerſus Galatas pugnaret, nec ſatis pro voto res ſuccederet, eſſetq. in diſcrimine, vel vidit, vel vidiſse ſimulauit per quietem, (vt militum animos ſpe erigeret) Alexandrum Magnum illum, qui moneret vt *Sanitatis* ſijmbolum proponeret, idq. pro teſſera tribunis daret, eorumque veſtibus inſueret: ea re fore, vt victoria potiretur.

Epitheta eius numi præferunt, qualia ſunt:

Salvs pvblica

Salvs reip.

Salvs avgvsti.

Scribit Feſtus, *Salutarem* portam Romæ appellatam, quòd prope ædem Salutis eſſet.

SALVTIS.
Ex nummo argenteo
M' Acilij Nepotis.

VICTORIA,

DE eius origine Hesiodus in Theogonia, Phurnutus apud Gyraldum Syntagm. x. Colebatur in Attica, teste Pausania. Romæ etiam ædes *Virginis* VICTORIAE, prope ædem VICTORIAE, vt refert Liuius, Pub. Victor in octaua regione collocat: *Aedes*, inquit, *Victoriæ, cum alia ædicula Victoriæ virginis D. D. à Portio Catone Seniore fuit, & ædes prope ædiculam, quam L. Postumius ædilis Curulis ex multaticia pecunia curauit, Consul verò cum M. Attilio Regulo bello Samnitico dedicauit.* In hanc ædem Matrem Deûm Pessinunte Phrygiæ oppido aduectam, delatam fuisse legimus, donec ei ædes pretiosis statuis, & columnis, ceterisq. ornamentis Romani construxere, in cuius ædis dedicatione Megalesia celebrata. Halicarn. lib. I, ait templum VICTORIAE ab ipsis Arcadib. in colle Auentino fuisse constructum. L. Sulla primùm huic ludos, teste Cicerone & Asconio in Verrem, instituit.

Pingebatur alata, volans, coronam vel palmam proferens. hinc Prudentius:

Vincendi quæris dominam? sua dextera cuiq. est,
Et Deus omnipotens, non pexo crine virago,
Non nudo suspensa pede, strophioq. recincta,
Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.

Claudianus doctißimè quoq. eius mentionem facit.

Aegyptii VICTORIAM pingentes, aquilam pingebãt, quia robore cæteras aues antecellit. Sine alis pingebant Athenienses, teste Pausania in Atticis. & in Laconicis ait ideo eos VICTORIAM ἄπτερον fecisse, ne scilicet Athenis euolaret. Ita & Lacedæmonii Martem catenatum habebant, ne se nimirum relinqueret, vt suprà. Exstat in Florilegio Græcum Epigramma, in VICTORIAM Romæ alis carentem, quasi omen non auolaturæ, sed permansuræ Victoriæ:

ῥώμη παμβασίλεια τεὸν κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται.
Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

vel Venus Victrix vel Venus Caelestis.

FLORA,

OVIDIVS hanc in Fastis *Chlorin* Zephyri coniugem facit, quæ à marito dotis loco omnem florum potestatē accepit. FLORAM & FAVLAM Lactantius lib. I. cap. XX. quam alii eandem putarunt, distinguit: *Nec Laurentiam, inquit, solam Romani meretricem coluerunt, sed Faulam quoq. quam Herculis scortum fuisse Verrius scribit.* Mox paullo subiungit. FLORA *cùm magnas opes ex arte meretricia quæsiuisset, Pop. Romanum scripsit heredem, certamq. pecuniam reliquit, cuius ex annuo fœnore suus natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellabant Floralia, quod quia Senatui flagitiosum videbatur, ab ipso nomine argumentum sumi placuit, vt pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Deam finxerūt esse, quæ floribus præesset, eamq. oportere placari vt fruges cum arboribus aut vitibus bene prospereq. florescerent.*

Eius ludi *Florales* dicti, in quibus petulanter mulieres lasciuæ vagabantur. Nota historia de Catone ludos Florales anno VC. DCLVIII. a Mesio exhibitos ingresso, qui ob seueritatem & grauitatem à Fauonio monitus, exire compulsus est. Val. Max. lib. II. cap. III. Seneca epist. XCVIII. Et Martialis lib. I.

Nosces iocosæ dulce cùm sacrum Deæ,
Festosq. lusus, & licentiam vulgi,
Cur in Theatrum Cato seuere venisti?
An ideo tantum veneras vt exires?

Hi ludi v. Cal. Maii celebrantur, & Cal. ipsis, vnde mos adhuc hodie viget, vt eo die rami foribus præfigantur. Vid. Suidam. Pub. Victor FLORAE templum & circum in sexta vrbis regione collocat, hoc est in Quirinali. fuit simulacrum eius in æde Castoris & Pollucis à Praxitele summa industria formatum tunica indutum, in cuius dextra flores fabarum & ciceris erant, quæ scribit Porphyrion in ludis Floralibus populo Aediles spargere consueuisse.

FLORAE.
Ex nummo argenteo
C. Seruilij C.F.P.N.

DEORVM DEARVMQ.
CAPITVM
FINIS.

TYPIS ROBERTI BRVNEAV.

38 Ortelius, A. Deorum dearumque capita ex antiquis numismatibus coll. & historica narratione illustr. a Franc. Sweertio. Anvers, Plantin-Moretus, 1612. Kl. 4°. 68 Bl. Mit gest. Titel u. 59 schönen Stichen. Br. SW Fres. (75.-

Funck 373: "Il est probable que les gravures sont de PH. GALLE. Elles offrent une remarquable variété de jolis décors, tous variés. Le texte ne se trouve pas dans la prem. éd. (1573)". Kat. Ornamstichslg. Berlin 229. Nagler, Monogr. IV 2976 (Galle). Aus dem Titel d. franz. Ausg. ("Compertimens de plusieurs sortes etc.") geht hervor, dass es sich vor allem um ein Ornamentstichwerk handelt, denn die prächtigen breiten Rollwerkrahmen mit ihrem durchwegs verschied. reichen figürl. Schmuck geben ein ausgezeichnetes Bild der niederländ. Ornamentik d. 2. H. d. 16. Jh. Ob auch der aus Anvers stammende Stecher F. SWEERTS Anteil an der Stichausführg. od. dem Entwurf d. Bordüren bzw. Münzdarstell. hatte, ist noch zu untersuchen. Guilmard (492, 43), der diese Ausg. nicht kannte, nimmt aber das Werk unter s. Namen. Der Stich auf J 2 (Canopi) aufgeklebt. Kleines Wurmloch im weissen Rand einiger Bl. Besitzernamen a. d. T., unbed. Fleckchen. Gute Abdrucke.

This is a later edition

Mine of 1602

Fassaden,Säulen etc.,J.BOXBARTH sc.)Ld.d.Z.,Rsch.,Rv.(etw.abgenutzt). 95.-

45 Renversement de la morale chrétienne par les désordres du monachisme.Enrichie de 50 figures.On les vend en Holland,chez les Marchands Libraires et Imagers,Avec Privilège d'Innocent XI.(Schweiz? 19.Jh.?) 4°. 15 S.Mit gefalt.Frontisp.u.50 Radierungen.Mod.Kart. 85.-

Brunet,Suppl.II 464:"..L'ouvrage est spécialement dirigé contre les jésuites, instigateurs de la révocation de l'édit de Nantes;M.Potier fait remarquer qu'il semble une parodie de l'écrit de A.Arnauld intitulé:Renversement de la morale de J.C.par les erreurs du Calvinisme...".Die Originalausg.soll in Holland um 1695 erschienen sein;ihre Illustr.sind in Schabkunst u.zeigen nur Brustbilder,während diese spätere Fassung die grotesk-blasphemischen Karikaturen der Mönche in ganzen Figuren bringt.Lt.Du Roure,Analecta Biblion(II 392)sollen die Originale von D.HEEMSKERK von Haarlem gestochen worden sein;Gay III 1003/04 zitiert ein Ex.,auf dessen Vorsatz ein hs.Hinweis auf CORN.DUSART angebracht war.Hollstein VI,79,63-88 zitiert

Albrecht II. Wien, 1926. W. 22 pl. 4to. hfcloth. 10.—
Artes Austriae, 4.

602 **Sweertius, F.,** Deorum dearumque capita ex antiquis numismatibus Abrahami Ortelii .... collecta. Antverp., J. Galle excud., 1670. Engraved titlepage and 59 engravings by Ph. Galle, surrounded by elegant borders. 4to. vellum. 150.—
See Funck, Le livre belge à gravures p. 373: „Les gravures offrent une remarquable varieté de jolis décors renaissance, tous variés".

Prices are in guilders. 1 gld = ab. $ 0.38

(1948)

The present edition is of 1602!

orig. boards.

585 **Smith, E. R. M.,** Die schwarze Mappe. Zehn Kupferstiche. Worte der Einführung von E. Redslob. Lpz. 1924. fol. In portfolio. 25.—

Der Mörder mit der Taube. — Der Erfinder. — Die Zwielichtsuppe. — Frühling. — Biedermann Zeitgenosse. — Der Missionar. — Kopf. — Das Gemetzel — Der Jäger. — Der Blinde.

275 copies printed only.

Mart. Nijhoff, The Hague — Cat. No. 685

are included in this book.

319. Ortelius, Abraham, **Deorum Dearumque Capita.** Ex Vetustis numismatibud effigiata with 59 engraved plates attributed to Ph. Galle, and engraved title. Antwerp 1573. $60.00

The First Edition. One of the few rare copies which have 59 instead of 54 plates. (See Funck, Le Livre Belge à Gravures, p. 373.) This beautiful book contains not only the figures of gods and goddesses, but also representations of personified ideas such as Liberty, Peace, Hope, Virtue, Honor, Justice, etc. Each head, taken from an ancient medal or coin, is set within a very elaborate and delicately drawn frame, each in a different design, with allegorical figures, grotesque heads, scrolls, animals and birds, and floral arabesques. "Une remarquable variété de jolis décors Renaissance" (Funck). — Ornamentstich Sammlung Berlin 229.

320. **Ovid: Metamorphoses.** Ed. G. Longolius. 8vo, blind-tooled old calf, rebacked

canon and humanist from Florence who died in 1452. This edition is edited by Giovanni Camers, a Minorite who taught philosophy in Pavia. — The printer Hieronymus Vietor was active in Vienna from 1510-1531.

312. Ferrarius, Hieron., **Ad Paulum Manutium Emendationes in Philippicas Ciceronis.** 8vo, vellum, Venice, Paulus Manutius, Aldi F., 1542. $16.00
With Aldus anchor at beginning and end. Renouard 125, 5. — A learned Renaissance treatise in classical philology, proposing emendations to the text of Cicero's Philippic Orations; dedicated to Paulus Manutius by a friend and pupil.

313. Gelenius, Sigismund, **Castigationes** ex Vetustorum archetyporum collatione **in Plini Opera.** 8vo, new boards, gilt edges. Paris 1584. $20.00
S. Gelenius (1497-1554), classical scholar, corrector and editor in Froben's house in Basel, "made good use of two ancient manuscripts in his Castigationes on the text of the elder Pliny" (Sandys).—Schweiger II, 799/800.

625 — **Morell, Andr.** Specimen universae rei nummariae antiquae. Lpz., Fritsch, 1695. 8°. Titel (m. Pegasusdruckermarke), III Bll. 262 SS. 339 SS. *Mit 7 sehr hübschen gestoch. Kopfstücken, 26 Münztafeln und 4 Kupfern im Text.* Pgt. d. Z. — Gutes, leicht gebräuntes Ex. 35.—

— **Ortelius** & **Sweert,** s. Nr. 632.

626 — **Patin, C.** Introductio ad historiam numismatum. Antehac gallice bis edita; nunc lat. versa et novis accessionibus locupl. Amsterdam, Wettstein. 1683. 12°. *Mit Front. und 16 Textkupfern (Münzen).* — Beigeb.: J. M. SUARESIUS. De numismatis et nummis antiquis diss. Ibid. 1683. Titel in Rot und Schwarz. Pgt. d. Z. Titel mit Besitzvermerk. 40.—

627 — **Vaillant, J.** Numismata imperatorum Romanorum praestantiora . . . 3 tomi. Ed. I. Romana plurimis nummis aucta . . . Rom, Barbiellini & Monaldini für Bernabo & Lazarini, 1743. 4°. *Mit 3 Titelvignetten, zahlr. Münzkupfern u. vielen reizvollen Kopf- u. Schlußstücken (z. T. antike Vasen u. a. Kunstwerke darstellend), Initialen, Zierleisten etc. von G. B. Sintes.* — Dabei KHELL, J., SJ. Ad numismata impp. Roman. aurea et argentea a Vaillantio ed., a CL. BALDINIO aucta . . .Subplementum (!) a Julio Caes. ad Comnenos se porrigens . . . Wien, V. Trattner, 1767. 4°. *Mit vielen Münzabbild. u. Vignetten.* — Zusammen 4 gleichmäßige marmor. Ldbde. d. Z.; nur Rückenstempel des Suppl.-Bdes. etw. abweichend (z. T. leicht berieben). 160.—

Brunet V. 1027: „Ouvrage très estimé . . .“; in dieser Ausg. den früheren gegenüber mit verschied. Zusätzen v. J. F. Baldini vermehrt. **Ganz vollständiges Ex. mit dem in Wien erschienenen Supplementbd.** (Brunet III, 657) der meist fehlt. Sehr schön u. breitrandig; im 3. Bd. ganz heller Wasserfleck in den Außenrändern.

— **Tomasinus, J. Ph.,** s. Nr. 406 Meursius.

628 — **Vredius, O.** Sigilla comitum F l a n d r i a e et inscriptiones diplomatum ab iis editorum cum expositione histor. Brügge, Kerchovius, 1639. Fol. *Mit zahlreichen feinen Kupfern (Porträts und Siegel flandrischer Adeliger).* Biegs. Pgt. d. Z. 88.—

1. Ausg. Die ausgezeichneten Bildnisse zeigen meist Siegel (Ritter zu Pferd oder im Krönungsornat). **Geschenkexemplar des Verfassers mit eigenhändiger Widmung** an Isidorus a Diemerbronck. Mit 2 herald. Exlibris (a Diemerbronck ?) und v. Hieronymus v. Münchhausen. Sehr schönes Ex. dieses auch als Druck hervorragenden Werkes. Exlibris: Fürst Liechtenstein.

629 **Oldoinus, Augustinus.** Athenaeum Romanum in quo summorum pontificum, ac Pseudopontificum nec non S. R. E. Cardinalium scripta publice exponuntur . . . Sub patrocinio IUL. CARD. SPINOLAE evulgatum. Turin, S. Zechinis Erben, 1667. 4°. 6 Bl. 679 S. Pgt. d. Z. m. Rv. und Rsch. (verblaßt). 58.—

De Backer-S. V. 1889. Interessante Bibliographie des Schrifttums des höheren röm. Klerus. — Kleiner Eintrag a. d. Titel. Gutes Ex.

630 **Orlers, Johan.** Wahrhafftige Beschreibung . . . aller Züge und Victorien zu Wasser vnnd zu Landt, die Gott der Allmechtige den Hochmögenden Herrn Staten der Vereinigten Niderlendischen Prouintzen verliehen hat, Durch . . . Herrn MAURITS VON NASSAV . . . Leyden, Johan Orlers vnd Heinrich von Haestens, 1612. Folio. 256, 4 S., *schöner gestoch. Titel mit figurenreicher Umrahmung (auf der Rücks. Wappenkupfer), Porträtkupfer, 43 doppelseitige Kupfer.* Pgt. d. Z. 195.—

Wohl 1. dt. Ausgabe, des zuerst holländisch erschienenen Werkes. (Vgl. Brunet IV, 232; Pohler zitiert nur eine frz. Ausg. v. 1615). Die vorzügl. Kupfer (Karte der Niederlande, e. Ansicht: Curia Hollandiae, und 41 Darstellungen von See- und Landschlachten, darunter Bilder v. Ostindien, Nova Zemlja etc.) sind breitrandig u. fleckenlos. Der Text teilw. etw. gebräunt.

631 **[Orsi, Gio. Gius.]** Considerazioni sopra un famoso Libro Franzese intitolato La manière de bien penser dans les ouvrages d'esprit. Cioè La maniera di ben pensare ne' componimenti. Divise in sette dialoghi . . . Bologna, C. Pisarri, 1703. 4°. 8 Bl. 832 S. *Mit einigen hübschen Initialen.* Pgt. d. Z. 50.—

Brunet IV, 240. Gamba 2380. Sehr schön gedruckte Originalausgabe. Der Verfasser des behandelten französ. Werkes war **P. Dominique Bouhours** (1628—1702), Erzieher der Prinzen von Longueville u. später des Sohnes Colberts. „L'ouvrage du P. Bouhours fut attaqué avec beaucoup d'esprit par le Marquis d'Orsi“ (de Backer-S. I, 1909). Auch das Werk d'Orsis wurde angegriffen. — Stempel a. d. Titel, Eintrag von zeitgenöss. Hand a. d. Vorsatz. Gutes Ex.

632 **Ortelius, A., & F. Sweertius.** Deorum Dearumque Capita, Ex antiquis numismatibus Abr. Ortelii . . . collecta, et historica narratione illustrata a Franc. Sweertio. Antwerpen, Joh. Bapt. Vrintius, 1602. 4°. *Frontispiz, feingestochener schöner Titel und 67 Bll. mit 59 Kupfern.* — Angebunden GORLAEUS, ABRAHAM. Dactyliotheca seu Annulorum sigillariumque apud Priscos tam Graecos quam Romanus usus. Accesserunt variarum Gemmarum . . . scalpturae. [Delft, 1601.] *Gest. Titel,* 12 Bll. 16 SS. 6 Bll. *138 Tafeln und ein Porträt Gorlaeus'.* Schweinsleder d. Z. mit reicher, mannigfaltiger Blindpressung und Wappensupralibros m. d. Initialen HGVW. 285.—

I. Guilmard 492; Berl. Ornamentstichkat. 229; Funk 373: „Il est probable que les gravures sont de **Philipp Galle.** Elles offrent une remarquable variété de jolis décors, tous variés. Le texte ne se trouve pas dans la 1ère Ed. (1573)“. Es handelt sich in erster Linie um ein **Ornamentstichwerk,** denn die prächtigen, breiten Rollwerkrahmen mit ihrem durchwegs verschiedenen, reichen figürlichen Schmuck geben ein ausgezeichnetes Bild der niederländ.

Ornamentik der 2. Hälfte des 16. Jhd. Es ist unsicher, inwieweit der Antwerpener Fr. Sweerts Anteil an Entwurf oder Ausführung der Bordüren und Münzdarstellungen hatte. Guilmard führt das Werk jedenfalls unter seinem Namen auf. II. **Erstes wissenschaftliches Werk dieser Art!** Vinet, 1609: „Son unique mérite est d'être le premier dans lequel on trouve réunies un grand nombre de pierres gravées, et par là d'avoir fixé l'attention des savants sur une branche importante de l'antiquité figurée. A partir de ce moment, les publications de ce genre se suivrent presque sans interruption." Originalsausgabe; auch deshalb beachtlich, weil die Qualität der Stiche in den späteren Ausg. sehr zu wünschen übrig läßt. Das Porträt, ein schöner Beweis niederländischer Stechkunst a. d. Blütezeit ist von **Jacob Gheyn d. Ä.** Auch der reiche, geschmackvoll gestaltete Titel dürfte von ihm sein; Mit Lobgedichten von Grotius (2), Scaliger und Dan. Heinsius. — Gutes, leicht bestoßenes Ex., durch den unteren Rand des ersten Drittels der Bll. Wurmstich und Fleck. Einband bis auf das Supralibros braun gefärbt. Mit großem emblemat. Exlibris.

Nr. 632. Ortelius & Swerts. (Ph. Galle). 1602.

633 **Ovid's** Metamorphoses in Fifteen Books. Translated by the most Eminent Hands. Adorn'd with Sculptures. London, Jac. Tonson, 1717. *Mit prächtigem Frontispiz u. 15 großen Kupfertafeln von L. du Guernier, W. Kirkall, R. Smith* u. a. 4 Bll. 20, 548 S. Fol. Leicht berieb. u. etwas fleck. brauner Lederbd. d. Z., Rücken etwas repariert. 175.—

Prachtausgabe, von **S. Garth** herausgegeben und der Kronprinzessin gewidmet. Die Übersetzungen sind von **Dryden, Addison, Congreve, Rowe** u. a. Jedes Kupfer mit Widmungsinschrift an e. fürstl. Persönlichkeit. Das von Lowndes (III. 1745) erwähnte Porträt d. Prinzessin v. Wales wurde nur einer kleinen Anzahl v. Exemplaren beigegeben, es findet sich hier nicht. — Abgesehen v. 1 kl. Fleck am ob. Rande der ersten Bll., schönes, sauberes Ex. m. Exlibris Rob. Rising.

634 **Owen, Joh.** Epigrammatum editio postrema, correctissima, & adaucta. Amsterdam, Lud. Elzevier, 1647. 16⁰. *M. Frontispizporträt Owens, gestoch. Titel* und 212 S. Fleckiges Pgt. d. Z. — Willems II, 1051. Etwas benütztes Ex. 27.—

635 **Palaeotus, Alph.** Jesus Christi Crucifixi Stigmata Sacrae Sindoni impressa. Ab Alphonsi Palaeato . . . explicata. [Cum] elucidationibus . . . auctore F. DANIELE MALLONIO. Venetiis, Baretius, 1606. Gr. 4⁰. 14 (statt 16) Bl. 290 S. (gezählt 294), 18 Bl. *Mit reich figurierter Titelbordüre in Kupferstich (Engel halten Grabtücher Christi), Druckermarke am Schluß und 15 in der Pagination inbegr. Kupfern.* Biegsames Pgt. d. Z. 65.—

Graeße V. 103. Originalsausgabe des eigenartigen und mystischen Werkes, welches die Wunder der Schweißtücher erklärt und daraus Einzelheiten über die Leidensgeschichte Jesu ableitet. Die Kupfer zeigen Schweißtücher, Stigmata, Marterwerkzeuge etc. — Einige Eintragungen im Text. Name aus dem Vorsatzbl. geschn. Kl. Wurmspur in den 3 ersten Blättern. Die beiden Blätter a 3/4 (Teil der Vorrede) fehlen.